

Bijlage 3 bij brief KVNR met kenmerk TN/SL/1.40.10/17-0614

Voorstel voor een vergroeningsfonds ten behoeve van de Nederlandse vloot

Inleiding

De mondiale scheepvaart staat aan de vooravond van een vergroeningsslag. De wereld roept om het terugdringen van de uitstoot van schadelijke stoffen naar lucht en water. De internationale scheepvaartgemeenschap kan, moet en wil hieraan bijdragen. Sinds het uitbreken van de wereldwijde financiële crisis in 2008 is er voor de zeescheepvaart nog altijd geen sprake van een duurzaam herstel. Veel reders schrijven al jaren rode cijfers en private financiers zien dan ook grote risico's in het financieren van nieuwe, groene investeringen. Het introduceren van een vergroeningsfonds maakt het mogelijk dat de Nederlandse vloot bijdraagt in de emissiereductiedoelstellingen die wereldwijd worden gevraagd.

Toelichting

De internationale zeescheepvaart wordt sterk gereguleerd op mondiaal niveau. De afgelopen decennia zijn er forse verbeteringen gerealiseerd in de emissies naar het water door nieuwe regelgeving van de IMO. Nu staan de emissies naar de lucht bovenaan de agenda, maar ook die naar het water blijven de aandacht vragen. Naast de verlaging van de CO₂-emissies gaat het over het terugdringen van de uitstoot van NO_x (stikstof), zwavel, black carbon, het reduceren van het onderwatergeluid en van micro-organismen die via het ballastwater over de wereld verspreid worden. De komende jaren zullen er ongetwijfeld onderwerpen aan deze lijst worden toegevoegd. De vergroeningsslag vraagt om een investeringsprogramma. Investeringsprogramma's moeten worden gefinancierd. De financieringsbehoefte van de reders sluit alleen niet aan bij het aanbod dat private financieringsinstellingen, zoals banken, geven. Dit kan ertoe leiden dat de door de sector gewenste en door de internationale gemeenschap geëiste investeringen uitblijven. Dat kan er toe leiden dat schepen uit de vaart moeten worden genomen omdat zij niet voldoen aan de strengere voorschriften.

Investeringsprogramma's

De zeescheepvaart ziet voor zichzelf een rol weggelegd in de vergroening van de sector. Een *bottom up*-benadering dus. Innovatie van motoren, aandrijflijnen, schroef, onderwaterschip, routing, bewustwording en scholing van de bemanning kan het brandstofverbruik en daarmee de emissies verlagen. Dit geldt voor zowel nieuwbouw als voor al varende schepen. Naast investeringen ten bate van de reductie van emissies naar de lucht, moet ook aan de kwaliteit van het zeewater worden gedacht. In de komende vijf jaren moeten alle zeeschepen zogenoemde ballastwatermanagementsystemen installeren, zodat de natuurlijke biotopen van organismen in de regionale zeeën niet worden verstoord door indringende organismen uit andere delen van de internationale zeeën en oceanen.

Opzet vergroeningsfonds

Om de benodigde investeringen te kunnen doen, is hulp van de overheid noodzakelijk. De introductie van een vergroeningsfonds kan daarin voorzien. Hierbij denkt de KVNR aan een financieringsfonds. Door het uitblijven van financieringsmogelijkheden door private partijen vraagt de KVNR de overheid om in het ontstane financieringshiat te voorzien. Nederlandse reders kunnen op deze manier alsnog in hun financieringsbehoefte voorzien dankzij de Nederlandse overheid.

Voor het fonds geldt dat de inrichting in samenwerking en samenspraak wordt vastgesteld. De innovatieve en pro-actieve Nederlandse maritieme kennis – en toeleveringsinfrastructuur kan en zal ook in belangrijke mate profijt hebben van de investeringen die Nederlandse reders in hun

Bijlage 3 bij brief KVNR met kenmerk TN/SL/1.40.10/17-0614

schepen moeten gaan doen en de kennisvraag en -ontwikkeling die hieruit voortvloeit. Een groot deel van de Nederlandse vloot betreft relatief kleine schepen, die uitstekend door Nederlandse bedrijven voorzien kunnen worden van de benodigde technieken en installaties. Het economisch effect van het fonds zal dus ook uitstralen naar de gehele Nederlandse maritieme sector.

Gevraagd budget

Op dit moment kan slechts beperkt een financiële raming worden gepresenteerd. Een goed onderbouwde financiële raming zal meer tijd vergen. Alleen voor de financiële gevolgen van het van kracht worden van het ballastwaterverdrag kan thans een redelijk raming gemaakt worden van het benodigde investeringsbedrag.

Ultimo 2015 telde de volledige Nederlandse vloot ruim 2.200 schepen. Dit aantal bestaat uit de handelsvaart, zeesleepvaart en waterbouw en uit zowel schepen die onder Nederlandse vlag varen als buitenlandse vlag maar onder Nederlands beheer.¹ Voor de berekening van het gevraagde budget van het vergroeningsfonds zijn wij uitgegaan van 2.200 schepen. Dit leidt tot het volgende financiële plaatje.

De prijs voor een ballastwatermanagementsysteem, inclusief installatie, hangt sterk af van de grootte van een schip. Voor een 7.000 tonner kost een installatie nu ongeveer € 150.000, voor grotere schepen dus meer. De afgelopen jaren is de prijs al aanzienlijk verlaagd. Voor de berekening wordt uitgegaan van een gemiddelde prijs van € 200.000,- per systeem. De totale financieringsbehoefte voor ballastwatermanagementsystemen van de Nederlandse vloot bedraagt derhalve € 440 miljoen over de komende vijf jaar in totaal.

Stikstofoxidenbeperkende maatregelen vergen aanpassingen in het ontwerp van scheepsmotoren. In 2021 worden in de Noord- en Oostzee de meest strenge stikstofnormen van kracht. Deze eisen worden geldig voor nieuwbouwschepen. Het gevraagde budget is afhankelijk van de extra kosten voor de aanschaf van een scheepsmotor aan boord van een nieuwbouwschip en het te verwachten aantal nieuwbouwschepen dat Nederlandse reders gaan bestellen in de komende jaren.

In het jaar 2020 wordt de mondiale zwavelnorm teruggebracht tot maximaal 0,5%. Schepen kunnen hieraan voldoen door of het varen op een brandstof met maximaal 0,5% zwavel of door het varen op hoogzwavelige brandstof te combineren met het installeren van een scrubber, die het zwavel uit de uitlaatgassen haalt. De businesscase voor een scrubber hangt o.a. af van de brandstofprijs, de eenmalige en operationele kosten van een scrubber e.d. Ook kan de vraag op korte termijn naar scrubbers toenemen indien de prijs voor de scheepsbrandstof fors stijgt, waardoor een scrubber interessant wordt voor schepen die veel varen in de gebieden waar thans al een 0,1% zwavelnorm van kracht is. In Europa zijn dat de Noordzee, de Oostzee en het Engels Kanaal.

De mondiale scheepvaartindustrie werkt thans aan voorstellen om te komen tot een forse reductie van de CO₂-uitstoot van schepen. De scheepvaart wil en kan bijdragen aan het oplossen van het broeikasgasvraagstuk. Vermindering van de CO₂-uitstoot zal voor al varende en nieuwbouwschepen forse innovaties vragen en forse investeringen in het schip.

¹ Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid, 'Ontwikkeling van de Nederlandse vloot', 1 november 2016, gepubliceerd op: <https://www.kimnet.nl/publicaties/rapporten/2016/11/01/ontwikkeling-van-de-nederlandse-vloot>.

Bijlage 3 bij brief KVNR met kenmerk TN/SL/1.40.10/17-0614

Maatschappelijke effecten

Nederland is een maritiem land. De maritieme reputatie van Nederland is wereldwijd zeer vooraanstaand. Door het hiaat tussen financieringsvraag en -aanbod ten aanzien van de noodzakelijke vergroeningsslag die de zeescheepvaart in de komende jaren moet aangaan, staat de Nederlandse maritieme reputatie onder druk en zou er zelfs sprake kunnen zijn van het noodgedwongen beëindigen van de bedrijfsvoering door reders, omdat niet aan de milieuverplichtingen kan worden voldaan. Door de handen ineen te slaan, kan een kaalslag worden voorkomen. Dit geldt niet alleen voor de Nederlandse reders. De toeleveranciers in de sector en de maritieme kennisinstututen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de (technologische) ontwikkeling van alle aspecten van de groene toekomst van de internationale zeescheepvaart. Dit heeft een positieve uitwerking op de verdien capaciteit van Nederland in deze mondiaal opererende sector. Introductie van het voorgestelde vergroeningsfonds kan het aandeel van Nederland ten aanzien van technologische ontwikkeling, economische toegevoegde waarde en werkgelegenheid verzekeren en zelfs vergroten in de komende jaren.

Koninklijke Vereniging van Nederlandse Reders
Mevrouw T. Netelenbos
Boompjes 40
3011 XB ROTTERDAM

Kenmerk: 201700169

Den Haag, 3 april 2017

Geachte mevrouw Netelenbos,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Dr. E.J. Schippers

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

Informateur drs. E.I. Schippers
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

datum
30 maart 2017

ons kenmerk
89234/EV

contactpersoon
A.J. Vermuë

bijlage(n)
1

uw kenmerk
-

e-mail
avermue@uvw.nl

betreft
Waterbeheer in Regeerakkoord

doorkiesnummer
070 351 97 94

Geachte mevrouw Schippers,

De Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft u verzocht een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid een regeringscoalitie te vormen tussen VVD, CDA, D66 en GroenLinks. Het nieuwe kabinet zal worden geconfronteerd met aanzienlijke uitdagingen, onder andere op het gebied van klimaatadaptatie en een transitie naar duurzame energie. Samen met VNG en IPO hebben wij het nieuwe kabinet hiervoor een aanbod gedaan in de vorm van een Investeringsagenda, genaamd 'Naar een Duurzaam Nederland'. In deze agenda geven wij aan wat de decentrale overheden kunnen bieden op deze terreinen. Het is onze overtuiging dat, voor een succesvolle aanpak van zowel klimaatadaptatie als energietransitie, een regionale en lokale betrokkenheid onontbeerlijk is. Van het Rijk vragen wij vooral een stimulerende rol.

De waterschappen leveren een aanzienlijke bijdrage aan het oplossen van de gevolgen van klimaatverandering door onze kerntaken goed uit te voeren: het beschermen van Nederland tegen overstromingen, het voorkomen van wateroverlast, het zorgen voor voldoende en schoon zoetwater en het zuiveren van het afvalwater. Dit zijn fysieke basisvoorwaarden om te kunnen wonen en werken in onze delta.

Om deze taken ook in de toekomst goed uit te kunnen voeren, werken we dagelijks aan innovaties om slimmer en goedkoper onze dijken te bouwen en ons water te zuiveren. Een succesvolle samenwerking met het Rijk is daarbij noodzakelijk. Wij vertrouwen er daarom op dat het nieuwe kabinet met ons over de volgende onderwerpen afspraken wil maken:

Waterveiligheid

Water is van groot belang voor de Nederlandse economie, maar kan tegelijkertijd gevaar opleveren. Meer dan de helft van Nederland is kwetsbaar voor overstromingen. Door de klimaatverandering neemt de kans daarop toe. Wij vragen een nieuw kabinet:

- Blijvend te investeren in veiligheid en waterbeheer (Deltafonds en Deltaprogramma).
- Een extra impuls voor rivierverruiming (€ 200 miljoen), bovenop de huidige middelen in het Deltafonds, als aanvulling op de dijkverhogingsopgaven, dit draagt bij aan een klimaatbestendige ruimtelijke inrichting van ons land.

Waterkwaliteit

De zorg voor een goede waterkwaliteit stelt ons voor grote uitdagingen. Schoon water is een voorwaarde voor een gezonde leefomgeving voor mens en dier. Voorkomen moet worden dat medicijnresten, microplastics, meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater terecht komen, want deze stoffen vormen een steeds groter probleem. Bij voorkeur worden de stoffen er bij de bron uitgehaald en dragen veroorzakers en vervuilers zelf verantwoordelijkheid bij de aanpak in de keten.

- De toegezegde afstemming tussen de Europese Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn moet in de mestwetgeving zijn beslag krijgen.
- Het verbieden van gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw kan helpen om de waterkwaliteit verder te verbeteren.
- Er moet een fonds komen om onderzoek en pilots in de ketenaanpak medicijnen te stimuleren. Dit fonds moet gevuld worden door de farmaceutische industrie en het Rijk.

Verkiezingen

Het Rijk draagt op dit moment de kosten van alle landelijke verkiezingen (Tweede Kamer, gemeenteraden, Provinciale Staten en Europees Parlement).

- Het is niet meer dan logisch dat het Rijk ook de kosten voor de waterschapsverkiezingen (in 2015 23,8 miljoen euro) draagt.

Digitalisering

De komende jaren staan het Rijk en de decentrale overheden op dit terrein grote uitdagingen te wachten. Een betere service tegen lagere kosten is het doel. Er is meer samenwerking tussen departementen en een centrale regie nodig in de realisatie van de Generieke Digitale Infrastructuur.

- Een autoriteit voor veilige, digitale communicatie en samenwerking in de publieke sector, met doorzettingsmacht, sanctiemogelijkheden en financiering door het Rijk, kan het proces versnellen en versterken.
- Voor de realisering van het digitaal stelsel voor de Omgevingswet medio 2019 is 100 miljoen euro extra nodig.

In de bijlage bij deze brief vindt u een samenvattende brochure met deze punten.

Uiteraard hopen wij dat u onze inbreng betreft bij de gesprekken over het nieuwe kabinet. Wij zijn vanzelfsprekend te allen tijde bereid om hierover met u in overleg te treden. Graag, en wellicht ten overvloed, merken wij op dat in de gemaakte bestuursafspraken (Code Interbestuurlijke Verhoudingen) tussen Rijk, IPO, VNG en Unie van Waterschappen onder paragraaf 3.1 is vastgelegd dat de kabinets(in)formateur de waterschappen consulteert wanneer tijdens de (in)formatie van een nieuw kabinet wordt gesproken over de bestuurlijke en financiële verhouding met de medeoverheden. En wij willen u wijzen op de aanbeveling van de Raad van State in de vierde periodieke beschouwing over interbestuurlijke verhoudingen waarin de RvS aangeeft dat het Regeerakkoord voldoende ruimte moet bieden voor nader overleg met de medeoverheden.

Hoogachtend,

mr. J.H. Oosters
Voorzitter Unie van Waterschappen

Inzet kabinets- formatie 2017

 UNIE VAN
WATERSCHAPPEN

Nederland is gevormd door water. Het bepaalt onze cultuur, onze geografie. Internationaal is Nederland 'waterland'. Ook onze economie is in sterke mate aan water gerelateerd. Ongeveer 183 miljard euro, 28 procent van ons Bruto Binnenlands Product (BBP) wordt gerealiseerd door bedrijven die direct afhankelijk zijn van water als grondstof (chemie, voedingsmiddelen, landbouw, drinkwater), of in het productieproces (basismetalen, elektriciteit, papier). Daarnaast is water een belangrijke factor in de transport-economie, wonen en recreëren. Tegen 0,4% van het BBP organiseren waterschappen veiligheid, zuivering en beschikbaarheid van voldoende schoon water. Maar nieuwe ontwikkelingen plaatsen ons voor grote uitdagingen.

Het klimaat verandert en de hele wereld ondervindt daarvan de gevolgen. Het World Economic Forum noemt in het Global Risks Report 2017 de klimaat- en watercrises de grootste risico's voor de wereld-economie. Een 'security game changer', een bron van conflict, zo stelde generaal Middendorp, de Commandant der Strijdkrachten, Klimaatverandering heeft gevolgen voor de wereldwijde stabiliteit omdat het leidt tot droogte, overstromingen en een tekort aan drinkwater en voedsel.

Voor het waterbeheer heeft de klimaatverandering grote gevolgen. Ook in Nederland zien wij zeespiegelstijging, meer extremere neerslag, langdurige droogte, grotere rivierafvoeren, bedreiging van de waterkwaliteit, bodemdaling en verzilting. Ontwikkelingen die ons dicht-bevolkte en laaggelegen land voor nieuwe en grote uitdagingen plaatsen. De intense buien die het KNMI voor 2050 had voorspeld, vallen nu al. En 2016 bleek het warmste jaar ooit. Wij moeten ons aanpassen aan de klimaatveranderingen en tegelijkertijd zorgen

dat de effecten niet nog groter worden. Dat vraagt om minder uitstoot van broeikasgassen (mitigatie, energietransitie), aanpassingen in onze ruimtelijke inrichting (ruimtelijke adaptatie) en een meer duurzame economie (circulaire economie).

Een nieuw gekozen volksvertegenwoordiging en een nieuw kabinet zullen stappen moeten zetten om schade en overlast te voorkomen. Het Klimaatverdrag van Parijs wijst ons de weg voor het nieuwe energiebeleid en een effectief waterbeheer. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat in de tweede helft van deze eeuw alle ondertekenaars klimaat-neutraal zijn. Met gemeenten en provincies, bieden de waterschappen aan een bijdrage te leveren aan deze opgaven in de gezamenlijke Investeringsagenda 'Naar een duurzaam Nederland' (zie pag. 3 en 4). Het Rijk heeft lokale en regionale uitvoeringskracht nodig om de aanpak van de klimaatverandering goed en met draagvlak te voeren.

In de Investeringsagenda staat wat de decentrale overheden kunnen doen en wat zij nodig hebben om een bijdrage te leveren. Het nieuwe kabinet en de Tweede Kamer worden gevraagd vertrouwen, ruimte en middelen voor de Investeringsagenda te geven.

In aanvulling op de Investeringsagenda hebben de waterschappen een aantal concrete wensen en aanbevelingen rondom waterveiligheid, waterkwaliteit, verkiezingen en digitalisering (zie pag. 2).

Waterkwaliteit

Schoon water is een voorwaarde voor een gezonde leefomgeving voor mens en dier. Voorkomen moet worden dat medicijnresten, microplastics, meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater terecht komen. Bij voorkeur worden de stoffen er bij de bron uitgehaald en dragen veroorzakers en vervuilers zelf verantwoordelijkheid bij de aanpak in de keten.

- De toegezegde afstemming tussen de Europese Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn moet in de mestwetgeving zijn beslag krijgen.
- Het verbieden van gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw kan helpen om de waterkwaliteit verder te verbeteren.
- Er moet een fonds komen om onderzoek en pilots in de ketenaanpak medicijnen te stimuleren. Dit fonds moet gevuld worden door de farmaceutische industrie en het Rijk.

Verkiezingen

Het Rijk draagt op dit moment de kosten van alle landelijke verkiezingen (Tweede Kamer, gemeenteraden, Provinciale Staten en Europees Parlement).

- Het is niet meer dan logisch dat het Rijk ook de kosten voor de waterschapsverkiezingen (in 2015 € 23,8 miljoen) draagt.

Waterveiligheid

Water is van groot belang voor de Nederlandse economie, maar kan tegelijkertijd gevaar opleveren. Door de klimaatverandering neemt de kans daarop toe.

- Blijvend investeren in veiligheid en waterbeheer.
- Een extra impuls voor rivierverruimingen (€ 200 miljoen), bovenop de huidige middelen in het Deltafonds, als aanvulling op de dijkverhogingsopgaven, dragen bij aan een klimaatbestendige ruimtelijke inrichting van ons land.

Digitalisering

De komende jaren staan het Rijk en de decentrale overheden op dit terrein grote uitdagingen te wachten. Een betere service tegen lagere kosten is het doel. Er is meer samenwerking tussen departementen en een centrale regie nodig in de realisatie van de Generieke Digitale Infrastructuur.

- Een autoriteit voor veilige, digitale communicatie en samenwerking in de publieke sector, met doorzettingsmacht, sanctiemogelijkheden en financiering door het Rijk, kan het proces versnellen en versterken.
- Voor de realisering van het digitaal stelsel voor de Omgevingswet medio 2019 is € 100 miljoen extra nodig.

Kerncijfers waterschappen

De waterschappen beheren:

3.600KM

Primaire waterkeringen: duinen, zeedijken en rivierdijken

10.000KM

Regionale waterkeringen: dijken langs polders, kanalen en kleine rivieren

14.000KM

Overige keringen

2,7 Miljard euro

Waterschapsbelasting om de taken van de waterschappen te bekostigen in 2016. Hiervan is **1,4 miljard euro** bestemd voor waterveiligheid en waterbeheer. Dit is **0,2 procent** van ons bruto binnenlands product.

333

Rioolzuiveringsinstallaties zuiveren samen

2.000.000.000 m³

Afvalwater per jaar

21

Verschillende waterschappen

21

voorzitters benoemd door de Kroon

621

algemeen bestuursleden

99

van de algemeen bestuursleden zijn lid van het dagelijks bestuur.

11.000

Werknemers

WATERSCHAPPEN

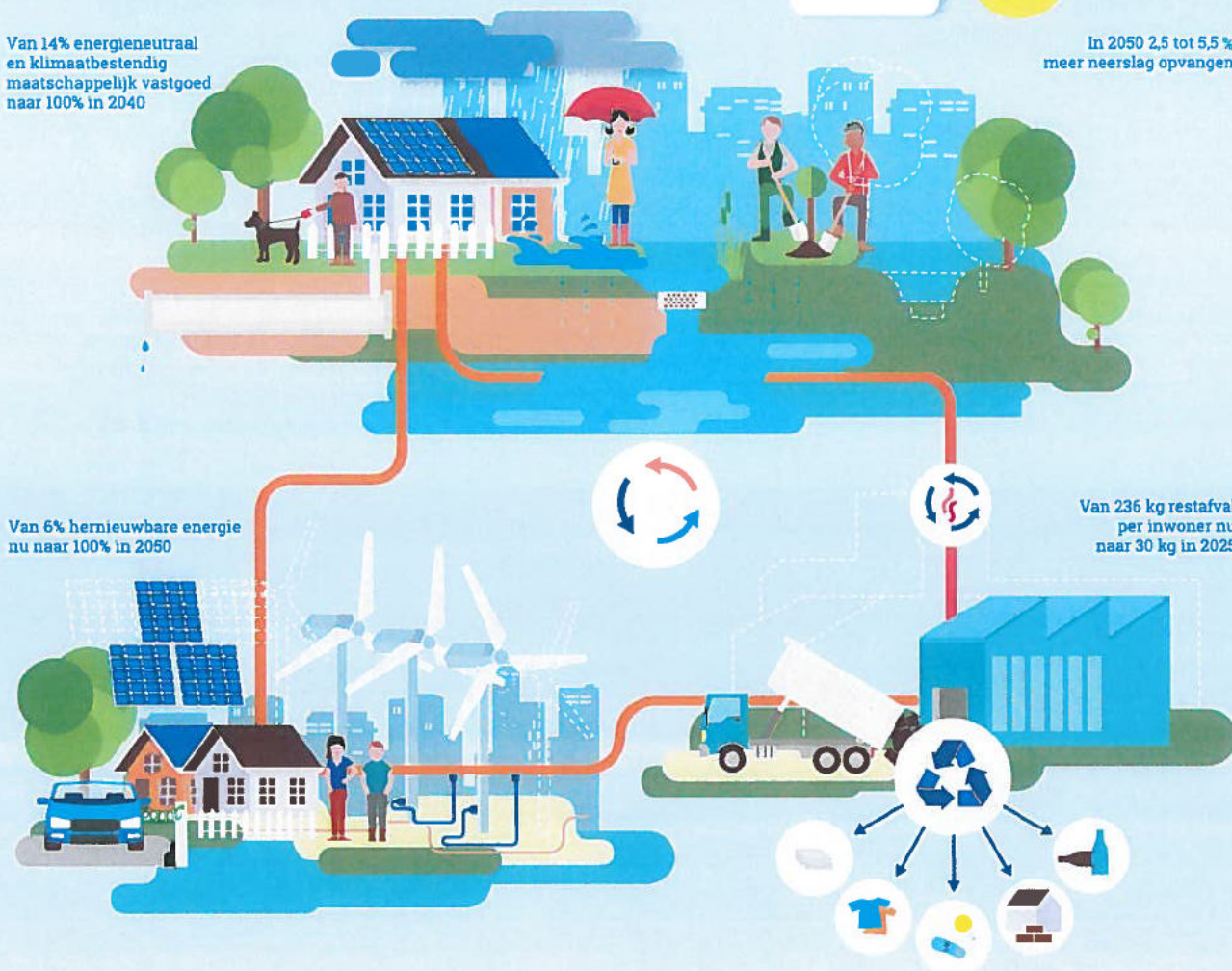
Naar een duurzaam Nederland

Gemeenten, provincies
& waterschappen
 presenteren:
**Investeringsagenda
voor Kabinetsformatie
2017**

Om Nederland toekomstbestendig te houden gaat onze leefomgeving ingrijpend veranderen. Gemeenten, provincies en waterschappen slaan de handen ineen om Nederland energieneutraal, klimaatbestendig en circulair te maken. We nodigen het Rijk, bedrijven, organisaties en burgers uit om mee te doen. Samen investeren we in de realisatie van de energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie.

Van 14% energieneutraal en klimaatbestendig maatschappelijk vastgoed naar 100% in 2040

In 2050 2,5 tot 5,5 % meer neerslag opvangen

Van 6% hernieuwbare energie nu naar 100% in 2050

Van 236 kg restafval per inwoner nu naar 30 kg in 2025

Wat is er nodig?

Lokaal en regionaal maatwerk; oplossingen die ook bijdragen aan de economie, mobiliteit, openbare ruimte en woningbouw.

Samenwerking tussen overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners.

Lokale en regionale uitvoeringskracht om te komen tot een effectieve aanpak.

Beoogd Resultaat

Versnellen van de energietransitie in een gezamenlijk Nationaal Programma

- Realiseren van energiebesparende en alternatieve warmtevoorziening in de gebouwde omgeving
- Opwekken en inpassen van duurzame energie
- Realiseren van CO₂-arme mobiliteit, industrie en landbouw

Versneld maatregelen nemen voor klimaatadaptatie ter voorkoming van schade

- Klimaatbestendig inrichten, bouwen en beheren
- Stimuleren van klimaatadaptatie door burgers en bedrijven
- Afremmen van en aanpassen aan bodemdaling

Investeren in de transitie naar een circulaire economie

- Realiseren van een circulaire economie

Inzet gemeenten, provincies & waterschappen

Langjarig commitment aan samenwerking en kennisontwikkeling

- Regionale energie-, klimaatadaptatie- en grondstofstrategieën en uitvoeringsprogramma's met bedrijven en burgerinitiatieven
- Uitvoeren pilots aardgasvrije wijken

Aanpassen van regels en inzet bevoegdheden

- Duurzame energieopwekking ruimtelijk goed inpassen in het landschap
- Keuzes uit regionale energie- en klimaatadaptatiestrategieën verankeren in omgevingsplannen
- Voorlichten over en handhaven van verplichting tot het nemen van energiebesparende maatregelen
- Als launching customer stimuleren van circulair bouwen

Zelf investeren en faciliteren private investeringen

- Gemeenten, provincies en waterschappen zetten jaarlijks €28 miljard aan investeringen en inkoop energieneutraal, klimaatrobuust en circulair in
- Maatschappelijk vastgoed energieneutraal en klimaatbestendig
- Duurzame energieopwekking op eigen terreinen
- Versneld investeren in klimaatadaptatie-maatregelen in de bebouwde omgeving en het regionale watersysteem
- Grondstoffen terugwinnen uit afval en afvalwater
- Investeren in de regionale economie om innovaties rond energiebesparing, duurzame energieopwekking en circulair productontwerp te stimuleren
- Waterschappen als sector energieneutraal in 2025

Gevraagde inzet van het Rijk:

Langjarig commitment aan samenwerking en kennisontwikkeling

- in een gezamenlijk Nationaal Programma Energietransitie met een krachtige en verbindende regie

Zelf investeren en faciliteren private investeringen

- Energietransitiefonds instellen voor co-financiering van duurzaamheidsprojecten met onrendabele top zoals bij herstructurering en emissieloos (openbaar) vervoer
- Extra investeringsmiddelen aan Deltafonds toevoegen voor klimaatadaptatiemaatregelen in het regionale watersysteem en de bebouwde omgeving
- Ondersteunen van de ontwikkeling van regionale grondstofstrategieën en transitieprogramma's

Aanpassen regels en inzet bevoegdheden

- Aanscherpen voorschriften voor energieneutraal, klimaatbestendig en circulair bouwen
- Afschaffen gasaansluitplicht en invoeren van een warmterecht
- Beheerders van warmte-, gas- en elektriciteitsnetten krijgen mogelijkheid om netwerken aan te passen
- Wegnemen van belemmeringen in wet- en regelgeving die opwekking van duurzame energie door de waterschappen in de weg staan
- Afbouwen energiegrootverbruikerskorting, belasten van gebruik primaire grondstoffen, differentiatiemogelijkheden bieden in WOZ
- Beëindigen afvalstatus waardevolle grondstoffen en bieden van experimenteeruimte
- Aanscherpen van het Europese emissiehandel systeem waardoor CO₂ uitstoot duurder wordt en duurzame energie gestimuleerd

Unie van Waterschappen
De heer mr J.H. Oosters
Postbus 93218
2500 AE DEN HAAG

Kenmerk: 201700171

Den Haag, 3 april 2017

Geachte heer Oosters,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. E.I. Schippers

Bezuidenhoutseweg 12, 2594 AV Den Haag
Postbus 93002, 2509 AA Den Haag

201700172

Mw. drs. E.I. Schippers, informateur
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Briefnummer
17/10.389/KK/MK

Den Haag
31 maart 2017

Onderwerp
Advies gastvrijheid en sport voor
succesvolle
formatieonderhandelingen

Telefoonnummer
070 3490328
E-mail
gastvrijnederland@vnoncw-mkb.nl

Geachte mevrouw Schippers,

Wilt u de formatieonderhandelingen succesvol, in goede gezondheid en ontspannen afronden? Dan nodig ik u uit om de bijlage met het advies vanuit de gastvrijheid- en sportsector te openen. Wij wensen u veel succes en wijsheid toe.

Met vriendelijke groet.

Namens de sportsector en gastvrijheidsector,

Drs. J.C.T. van Wijk
Voorzitter Gastvrij Nederland

Gastvrij Nederland is gelieerd aan VNO-NCW en MKB Nederland
ANVR, ANWB, CLC VECTA Centrum voor Live Communication, Club van Elf, FC Federatie van Werkgevers in de Cultuur, HISWA-Vereniging, Koninklijke Horeca Nederland, IDEA Independent Dutch Eventmarketing Association, Koninklijk Nederlands Vervoer, NBTC Holland Marketing, Nederlandse Vereniging van Dierentuinen, Nederlandse Vereniging van Golfaccomodaties (NVG), Royal Schiphol Group, RECRON, Vereniging van Evenementenmakers, Vereniging Vrije Theater Producenten VVTP en VVV Nederland

Blad

2

Mede namens:

ANVR

ANWB

CLC - Vecta

Club van Elf

Eredivisie CV

Federatie Cultuur

Gastvrij Nederland

HISWA Vereniging

IDEA

Jupiler League - CED

KNVB

Koninklijke Horeca Nederland

Koninklijk Nederlands Vervoer

Kunsten92

NBTC Holland Marketing

Nederlandse Vereniging van Golfaccommodaties

NOC*NSF

Popcoalitie

RECRON

Schiphol Group

Vereniging van Dierentuinen

Vereniging van Evenementenmakers

Vereniging Vrije Theater Producenten

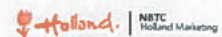
VVV Nederland

Beste politici,

Wij wensen jullie veel succes bij de formatieonderhandelingen. Deze zijn vaak zeer intensief. Juist in drukke tijden is het belangrijk om regelmatig te ontspannen. Daarom een welgemeend advies van de organisaties in Nederland die zich vol passie inzetten voor gastvrijheid, ontspanning en sport:

Vergeet niet juist in deze tijd te ontspannen! Te sporten, te reflecteren, te genieten van het spel. Met andere ogen te kijken, je te laten inspireren en te laten verrassen. Lekker te eten en te drinken, te rusten en te bewegen. Je te laten ontroeren, anderen te ontmoeten en samen te lachen.

Dat is nú belangrijk, maar dat is eigenlijk altijd belangrijk, ook voor de rest van Nederland! Want alleen door ons regelmatig weer op te laden blijven we een gezond, productief en gelukkig land. Houd ons daarom betaalbaar en toegankelijk. Dus op 6% btw!

Gastvrij Nederland
De heer drs. J.C.T. van Wijk
Postbus 93002
2509 AA DEN HAAG

Kenmerk: 201700173

Den Haag, 3 april 2017

Geachte heer Van Wijk,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

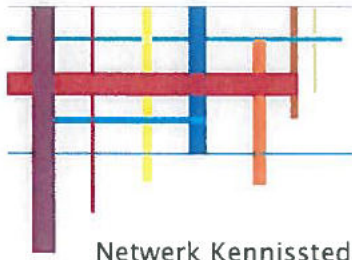
In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Dr. E.W. Schippers

Netwerk Kennissteden Nederland

Retouradres: Postbus 9100, 2300 PC Leiden

Mevrouw drs E.I. Schippers
 Informateur
 P/a Tweede Kamer
 Postbus 20018
 2500 EA Den Haag

Bezoekadres Stadhuis
 Stadhuisplein 1
 Postadres Postbus 9100
 2300 PC Leiden
 Telefoon 14071
 E-mail e.de.haan@leiden.nl
 Website www.leiden.nl/gemeente

Datum 30 maart 2017
 Ons kenmerk Z/17/427033
 Onderwerp Inbreng Kabinetsformatie en Regeerakkoord door
 Netwerk Kennissteden Nederland

Contactpersoon Eefke de Haan
 Doorkiesnummer 071-5165730

Geachte mevrouw Schippers,

Het Netwerk Kennissteden Nederland, bestaande uit de twaalf universiteitssteden, de universiteiten, VSNU, Vereniging Hogescholen en Kences, levert een bijdrage aan de innovatiekracht van Nederland door een symbiose van stad en kennis.

De kennissteden zijn de groeimotor van de innovatie- en concurrentiekracht van Nederland en daarmee van het verdienvermogen van Nederland. Die groei zelf wordt het beste aangejaagd en ondersteund in stad en regio. De synergie tussen kennisinstellingen, de overheid en samenleving in steden zorgt daarnaast ook voor maatschappelijke innovatie en verbetering van leefklimaat.

Door studenten en onderzoekers in te schakelen bij de stedelijke opgaven wordt de kwaliteit van onderwijs en onderzoek verbeterd, wordt de concurrentiepositie van het Nederlandse hoger onderwijs versterkt en worden nieuwe voorbeelden van goed lokaal overheidsbeleid ontwikkeld die in het land toepasbaar zijn.

Op de campussen van de universiteiten en hogescholen worden het Nederlandse vestigingsklimaat en de innovatie- en concurrentiekracht versterkt, door middel van economische clustering en kennisdeling tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen, hogescholen en universiteiten. De efficiënte en effectieve samenwerking in deze regionale clusters, van waaruit ook succesvolle start-ups kunnen ontstaan, zijn een essentieel onderdeel van het innovatiebeleid. Start-ups en scale-ups krijgen hierdoor een goede verbinding met het lokale en regionale ecosysteem als bakermat van innovatie. Kennisinstellingen staan midden in de maatschappij en dragen continu bij aan oplossingen voor problemen in de regio, Nederland, Europa en de wereld. De kennissteden zijn een Living Lab waar onderwijs, onderzoek en toepassing van sociale innovatie tot bloei komen.

Het Netwerk Kennissteden Nederland reikt de nationale overheid de hand om in een structurele meerjarige samenwerking gezamenlijk deze uitdagingen tegemoet te treden. Universiteitssteden, universiteiten, hogescholen en hun partners bieden hun kracht aan voor de economische groei van Nederland.

We roepen het kabinet op om

- extra te investeren in sterke kennissteden, campussen en start-ups en scale-ups
- het innovatiebeleid te richten op de stedelijke clusters en - netwerken en
- de infrastructurele verbindingen tussen en binnen steden te verbeteren

en dit pakket aan maatregelen op te nemen in het nieuwe Regeerakkoord.

Hoogachtend,

drs. H.J.J. Lenferink,
Burgemeester van Leiden,
Voorzitter Netwerk Kennissteden Nederland

Netwerk Kennissteden Nederland
De heer drs.H.J. J. Lenferink
Postbus 9100
2300 PC LEIDEN

Kenmerk: 201700175

Den Haag, 3 april 2017

Geachte heer Lenferink,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'E. Schippers', written over the printed name.

Drs. E. Schippers

Aan mevrouw drs. E.I. Schippers (informatuur)
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Datum
31 maart 2017

Onderwerp
Toekomst
regeldrukbeleid: naar
betere regels

Uw kenmerk

Ons kenmerk
JtH/EH/LD/RvZ/
2017/054

Bijlage(n)

Geachte mevrouw Schippers,

Het beleid gericht op het verminderen van regeldruk voor bedrijven, burgers en professionals sluit niet goed aan op waar het deze doelgroepen om gaat: goede regels die passend (proportioneel) zijn én die goed werkbaar zijn voor de mensen die ze moeten naleven. Het beleid is het zicht op de doelgroep kwijtgeraakt. Het nieuwe kabinet moet het huidige regeldrukbeleid vervangen door een beleid dat regelgeving laat aansluiten op de wensen en noden in de samenleving. In deze brief wil Actal, het adviescollege toetsing regeldruk, vanuit zijn kennis en ervaring u suggesties geven hoe het kabinet dit kan doen.

Wat moet er gebeuren?

- 1. Nederland moet de stap maken van regeldrukbeleid naar betere regels. Burgers, bedrijven en professionals moeten centraal komen te staan. Zij moeten goed uit de voeten kunnen met wet- en regelgeving.*
- 2. Het beleid voor betere regels moet alle wet- en regelgeving omvatten: van de hele Rijksoverheid (naast wetten, amvb's, ministeriële regelingen ook de regels van uitvoeringsorganisaties, toezichthouders en inspecties) én van alle medeoverheden. De expertise van ATR, de opvolger van Actal, moet beschikbaar zijn voor alle bestuursorganen en alle overheden.*
- 3. De verworvenheden uit het verleden moeten behouden blijven: een nullijn zorgt ervoor dat de regeldruk niet weer toeneemt. De doelgroep komt centraal te staan, dus de nullijn geldt per doelgroep (burgers, bedrijven, professionals).*
- 4. Een maatwerkenpak zorgt aanvullend voor betere, werkbare regels in specifieke sectoren en wetgevingsdomeinen en voor de verduurzaming van de Nederlandse samenleving.*
- 5. Het kabinet moet de stap zetten naar een systeem van integrale effectbeoordeling, zoals ook de Europese Commissie, Zweden en het Verenigd Koninkrijk gebruiken. ATR kan de externe en onafhankelijke toetsing van de impact assessments verzorgen.*
- 6. Regeldruk moet een standaard onderdeel worden van evaluaties van wet- en regelgeving. ATR kan daartoe kennis en expertise ter beschikking stellen.*
- 7. ATR moet een onafhankelijk college kunnen zijn, dat zelf moet kunnen bepalen of en wanneer het advies wil uitbrengen over de ministerraadversie van ontwerpregelgeving.*

Nederland raakt achterop

Het Nederlandse regeldrukbeleid was ooit vermaard. Nederland was het eerste land in Europa dat onnodige regeldruk structureel aanpakte. Maar we zijn onze koppositie kwijtgeraakt.¹ Veel OESO-landen hebben het uitvoeren van impact assessments en het actief betrekken van stakeholders bij het maken van regels formeel vastgelegd in de wet. Nederland blijft daarin achter. Ook worden regels niet standaard geëvalueerd, en is consultatie niet verplicht. Het gevolg is dat wetgeving vaak niet werkbaar en niet effectief is. Zo heeft de Wet Werk en Zekerheid onbedoelde en ongewenste gevolgen voor mensen met tijdelijke arbeidscontracten. Kleine bedrijven komen in problemen omdat zij twee jaar lang loon moeten doorbetalen bij ziekte van werknemers. De Wet Deregulering beoordeling arbeidsrelaties veroorzaakt onrust en onzekerheid bij opdrachtgevers, met als gevolg dat de opdrachten voor zzp'ers sterk zijn teruggelopen. En signalen van GGZ Nederland wijzen erop dat de geestelijke jeugdzorg baat kan hebben bij de aanpak van regeldruk die het ministerie van VWS elders al heeft toegepast.²

Actal, het adviescollege toetsing regeldruk, heeft 17 jaar ervaring met advisering over hoe onnodige regeldruk te voorkomen. Vanuit deze ervaring geven we u graag suggesties mee over hoe te komen tot betere regels, regels die het beoogde maatschappelijke doel verwezenlijken én ook werkbaar zijn voor burgers, bedrijven en professionals.

De doelgroep weer centraal

Het huidige kabinet heeft zijn reductiedoelstelling van € 2,5 miljard gehaald. Maar burgers en bedrijven geven aan dit niet te merken. Dit komt omdat wetgeving vaak niet goed aansluit bij de wereld van groepen in de samenleving, zoals ondernemers, zzp'ers, chronisch zieken, onderwijzers en zorgprofessionals. Kern van het probleem is dat wetgeving vanuit het perspectief van de Haagse wetgever wordt opgesteld, zonder een afdoende 'reality check' of de wetgeving wel goed werkbaar is voor mensen die de wetgeving moeten naleven. Bovendien beperkt de Nederlandse regeldrukaanpak zich tot de wetgeving van de departementen. En kijkt ze niet naar de regels die uitvoeringsorganisaties, toezichthouders en inspecties opstellen. In een binnenkort te verschijnen studie laat Actal zien dat met name de beleidsregels van deze organisaties tot veel regeldruk leiden. Regeldruk die tot nu toe buiten beeld bleef. Het is dan ook niet verwonderlijk dat mensen de vermindering van de regeldruk niet echt merken.

Het nieuwe kabinet moet de doelgroepen bedrijven, burgers en professionals centraal stellen bij zijn beleid voor betere regels. Voor deze doelgroepen maakt het niet uit welk bestuursorgaan met regels komt. Dit betekent dat ATR niet alleen moet adviseren over wetgeving van departementen (wetten, amvb's, ministeriële regelingen), maar ook de regels van uitvoeringsorganisaties, toezichthouders en inspecties.

Niet alleen maakt het mensen niet uit welk bestuursorgaan de regelgeving opstelt, het maakt ze ook niet uit welke overheid dat doet. Het Nederlandse beleid kijkt tot dusverre alleen naar de

¹ OECD (2015) Regulatory policy outlook 2015, Parijs, blz. 186-187.

² Zie bijvoorbeeld GGZ Nederland (2017) Het roer moet om: www.ggznederland.nl/pagina/het-roer-moet-om.

regelgeving van het Rijk. Maar burgers en bedrijven ondervinden ook regeldruk vanuit andere overheden, zoals Europa en de gemeenten. De regeldruk die gemeentelijke regelgeving veroorzaakt voor burgers, bedrijven en professionals, wordt groter naarmate het Rijk meer taken aan gemeenten overdraagt. En die gemeenten daarbij meer ruimte krijgen om te bepalen hoe ze die taken vormgeven, zoals bij de Omgevingswet.

In de afgelopen jaren is Actal gaan optreden als adviseur voor gemeenten. Deze adviesrol is echter in het instellingsbesluit van ATR, de opvolger van Actal, expliciet afgeschaft. ATR mag zijn kennis en expertise daardoor niet meer ter beschikking stellen aan gemeenten (en andere overheden). Dit terwijl de VNG en individuele gemeenten de adviezen van Actal (o.a. aan de Adviescommissie Gemeenterecht) juist zeer waarderen.³

Een beleid voor betere regels dat vertrekt vanuit het perspectief van burgers, bedrijven en professionals moet niet alleen naar regelgeving vanuit het Rijk kijken maar ook naar die vanuit andere overheden. De kennis en expertise die is samengebracht in Actal en zijn opvolger ATR moeten daarom ook – net als nu – beschikbaar zijn voor die andere overheden.

Een nullijn gecombineerd met betere regels op politieke speerpunten

Sinds 1994 werkt Nederland aan het tegengaan van onnodige maatschappelijke kosten bij het vormgeven van beleid. De focus lag in het begin vooral op het verminderen van de administratieve lasten. De reductiedoelstelling, die sindsdien in verschillende vormen van kracht is geweest, zorgde in het verleden voor discipline in het Haagse wetgevingsproces. Een nullijn waarborgt dat de behaalde resultaten niet verloren gaan. Maar er is meer mogelijk. Het kabinet kan aanvullende reducties realiseren met de maatwerkaanpak. Deze aanpak verlaagt de regeldruk in specifieke sectoren. Ook kan het nieuwe kabinet voor een thematische aanpak kiezen, met hervormingsagenda's die belangrijke speerpunten van het kabinet en bijbehorende wetgevingsdomeinen onder de loep nemen.

Het nieuwe kabinet moet minimaal een nullijn voor regeldruk handhaven. Deze nullijn kan worden aangevuld met merkbare regeldrukvermindering in specifieke sectoren en wetgevingsdomeinen. Deze merkbare regeldrukvermindering kan onderdeel zijn van een bredere hervormingsagenda die bestaat uit:

- *het verminderen van de complexiteit in de fiscaliteit;⁴*
- *het verhelderende van de scheidslijn tussen opdrachtnemers en werknemers;*
- *het bewerkstelligen van een toekomstbestendig evenwicht tussen flexibiliteit en rechtszekerheid op de arbeidsmarkt;*
- *het uitvoeren van bredere regeldrukscans waarbij alle regeldruk in een specifiek domein in kaart wordt gebracht, zowel publiek, semipubliek als privaat;*
- *het wegnemen van wettelijke belemmeringen voor de verduurzaming van de energievoorziening en voor het bewerkstelligen van een circulaire economie.*

³ VNG-reactie op de Rijksbegroting 2017, bijzondere ledenbrief, blz. 6.

⁴ Zie met name het [Eindrapport commissie inkomstenbelasting](#) ('Commissie Dijkhuizen) en de advisering van Actal over de grote complexiteit van inkomensafhankelijke toeslagen (www.actal.nl/maak-inkomensondersteuning-eenvoudiger).

Van buiten naar binnen: naar integrale effectbeoordeling

De wetgever ziet zich geplaatst voor de uitdaging om rechtszekerheid te bieden en tegelijkertijd wetgeving voldoende flexibel en toekomstbestendig te maken. Bij iedere wet blijft het noodzakelijk om na te gaan of deze écht nodig is. Bovendien moeten departementen voor iedere maatregel onderzoeken of deze naar verwachting het beoogde effect zal hebben. In navolging van het buitenland moet Nederland de stap naar een integraal impact assessment zetten, waarmee departementen de gevolgen van wetgeving integraal in beeld brengen. Een dergelijk impact assessment geeft de politiek een handvat om de verwachte effecten van beleidsopties goed tegen elkaar af te wegen.

Het nieuwe kabinet moet – in navolging van de Europese Commissie, Zweden en het Verenigd Koninkrijk – een systeem van integrale effectbeoordeling instellen. Het huidige IAK kan daarvoor een startpunt vormen. Integraal onderdeel van dit systeem is externe en onafhankelijke toetsing van de impact assessments.

De lerende overheid: evalueer ook de werkbaarheid van regels

Pas als een wet in de praktijk is ingevoerd en wordt nageleefd, zien we of het beoogde resultaat ook daadwerkelijk wordt bereikt. Het is dus van belang dat departementen ook kijken hoe regels in de praktijk uitwerken. Wat zijn de knelpunten in de bestaande wetgeving? Het heeft toegevoegde waarde om in wetsevaluaties standaard de *verwachte* regeldrukeffecten systematisch te vergelijken met de *daadwerkelijke* regeldrukeffecten in de praktijk. En te onderzoeken wat de oorzaken zijn waarom burgers en bedrijven regels als knellend ervaren. Deze kennis kan weer ingezet worden om regels verder te verbeteren.

De gevolgen van wet- en regelgeving, inclusief die voor de regeldruk, moeten standaard worden onderzocht in de evaluaties van wet- en regelgeving.

Gebruik de kennis en expertise van de opvolger van Actal

Op verzoek van de Tweede Kamer krijgt Actal, het Adviescollege toetsing regeldruk, een opvolger: ATR. ATR krijgt een taakopdracht die sterk is ingeperkt vergeleken met die van Actal. Wij betwijfelen of het nieuwe college een effectieve waakhond kan zijn. Onze zorgen hebben vooral betrekking op de volgende aspecten van het instellingsbesluit ATR dat nu voorligt in de Tweede Kamer:

1. ATR kan alleen adviseren over voorgenomen regelgeving, niet over bestaande. De publiek-private commissie die bestaande regeldruk voor bedrijven moet verminderen, kan daardoor geen gebruik maken van de expertise van ATR. Ook mag ATR niet reageren op signalen uit de samenleving over onnodige regeldruk. En in de nieuwe situatie is er geen enkele instantie voor het verminderen van regeldruk voor burgers en professionals.
 - **ATR moet kunnen adviseren naar aanleiding van signalen uit de samenleving over bestaande regeldruk voor bedrijven, burgers en professionals.**

2. ATR kan alleen op verzoek van departementen adviseren over de ministerraadversie van voorgenomen wetgeving. En dan alleen als het departement van mening is dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen de consultatie- en de ministerraadversie. Van een onafhankelijke waakhondfunctie is geen sprake meer.
 - **ATR als onafhankelijk adviescollege moet zelf kunnen bepalen of en wanneer het een aanvullende zienswijze wil uitbrengen over de ministerraadversie.**
3. ATR mag alleen kijken naar de regelgeving van het Rijk. De regelgeving van uitvoeringsorganisaties, toezichthouders en inspecties blijft daardoor buiten beeld.
 - **Geef ATR de bevoegdheid om te adviseren over de regelgeving van uitvoeringsorganisaties, toezichthouders en inspecties.**
4. ATR mag geen advies aan gemeenten uitbrengen. Dat gaat in tegen de trend om beleid te decentraliseren. Gemeenten moeten daardoor zelf het wiel opnieuw uitvinden.
 - **ATR moet zijn kennis en expertise ter beschikking kunnen stellen aan de VNG (Adviescommissie Gemeenterecht) en aan individuele gemeenten.**

Ondergetekenden dragen op 1 juni aanstaande het stokje over. Nederland was jarenlang de koploper op het gebied van het verminderen van regeldruk. Ons land dreigt nu echter een verkeerde afslag te nemen. Dat geldt voor het regeldrukbeleid én voor de taakopdracht van ATR. Met deze brief willen wij u hierop attent maken. En doen wij suggesties hoe wetgeving te maken die proportioneel en werkbaar is en die past bij wat de samenleving van de wetgever mag verwachten.

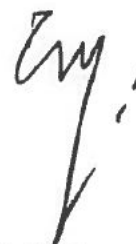
Hoogachtend,

J. ten Hoopen
Voorzitter

L. Doude van Troostwijk
Collegelid

E. Helder
CollegeLid

Actal
De heer J ten Hoopen
Postbus 16228
2500 BE DEN HAAG

Kenmerk: 201700177

Den Haag, 3 april 2017

Geachte heer Ten Hoopen,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Handwritten signature in blue ink, appearing to be 'E. Schippers'.

Drs. E. Schippers

Aan de informateur
Mevrouw drs. E.I. Schippers
p/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Correspondentie
Anne Heinsbroek
Postbus 2157,
3500 GD, Utrecht
anne@voorleesexpress.nl
030 7600424

Geachte mevrouw Schippers,

U staat voor de uitdaging om de verkiezingsuitslag te vertalen in een solide coalitieakkoord. Wij wensen u hiermee veel succes.

Wij benaderen u namens veertien landelijke en lokale organisaties die dagelijks werken aan het verkleinen van onderwijsachterstanden. Samen met peutercentra, basisscholen, én ouders. Wij vinden het heel positief dat alle partijen waar u mee in gesprek bent onderwijs benoemen als een belangrijke pijler van onze samenleving en daar ook in willen investeren. Goed dat er onder andere aandacht is voor het creëren van kleinere klassen, een focus op taal- en rekenonderwijs en passend onderwijs voor leerlingen met een beperking.

Maar, er is één onderwerp dat wij in het debat en de geformuleerde plannen de afgelopen maanden onvoldoende hebben gehoord:

Het belang van een stimulerende thuisomgeving. Met name voor jonge kinderen met een kans op (taal)achterstand. Wij achten aandacht voor ouders en de thuisomgeving essentieel als we kinderen gelijke kansen willen bieden. Daarom hebben wij onze visie, ideeën en aanbevelingen voor u uitgewerkt.

We hopen dat dit aanleiding zal zijn om bij het regeerakkoord een uitspraak te doen over dit thema, binnen het onderwijsbeleid. We geloven dat onderwijs veel meer kan zijn dan wat een kind leert op school.

Hoogachtend,

Anne Heinsbroek, namens	de VoorleesExpress
Alette Baartmans, namens	Taal begint thuis
Carolien de Groot, namens	JES Rijnland
Cora van de Koppel, namens	Alsare ontwikkeling en advies
David Kranenburg, namens	Actief Ouderschap
Efrat de Groot-Yadgar, namens	Kenniscentrum Verteltassen
Esther Bright, namens	Bereslim
Hieke van Til, namens	Stichting Taalvorming
Hilde Kalthoff, namens	Nederlands Jeugdinstituut (Stapprogramma s en VVE Thuis)
Ilse van Donkelaar, namens	Stichting Voorlezen
Lineke Maat, namens	Taal Doet Meer
Maria Wassink, namens	School's cool Nederland
Walter de Wit, namens	Vinci Toponderwijs
Sandra Pardoel, namens	De Katrol

Gelijke kansen creëren en het terugdringen van taal- en onderwijsachterstanden: het begint bij een stimulerende thuisomgeving

Aanpak van laaggeletterdheid, onderwijsachterstanden en ongelijke kansen

De afgelopen tijd zien we veel aandacht voor het terugdringen van taalachterstand, laaggeletterdheid en het creëren van gelijke kansen voor kinderen die in Nederland opgroeien. Er wordt geïnvesteerd in het bestrijden van laaggeletterdheid bij volwassenen. Er is veel publiciteit voor de Gelijke Kansen Alliantie en het (voorschoolse) onderwijs maakt zich hard voor voldoende middelen voor (voor)scholen en beroepskrachten.

Maar, als organisaties die dagelijks met peutercentra, scholen en ouders werken missen we aandacht voor een belangrijk thema. Volgens ons is de belangrijkste sleutel is in het voorkomen van onderwijsachterstanden en het creëren van gelijke kansen; de thuisomgeving waar kinderen opgroeien én de ouders die daar voor het kind het verschil kunnen maken.

Een veilige en stimulerende thuisomgeving: de basis voor succes

Eén factor heeft het meest invloed op de succeschansen van de onderwijs- en maatschappelijke carrière van een kind: een goede vertrouwensband met ouders en een veilige, stimulerende thuisomgeving waar aandacht is voor het kind. Dit klinkt als een factor waar we als maatschappij weinig invloed op hebben.

Maar wij hebben goed nieuws! In de praktijk zien wij dat we samen met ouders een enorm verschil kunnen maken.

Door gerichte inzet van professionals en vrijwilligers zien we dat ouders zich enorm kunnen ontwikkelen. Van onzeker, onzichtbaar en zoekend, naar bewust en gericht. We zien dat alle ouders, ook lager opgeleide ouders, ook degenen die moeite hebben met taal of weinig digitale vaardigheden hebben, de ontwikkeling van hun kinderen thuis heel goed kunnen stimuleren.¹

Ouders willen allemaal het beste voor hun kind...

Ouders willen namelijk allemaal heel graag de beste ouder zijn die ze kunnen zijn. Iedere ouder wil de beste toekomst voor zijn of haar kind. Vaak weten ouders niet goed hoe, voelen ze zich onzeker en machteloos. Ze kennen het onderwijssysteem niet goed. Snappen de (digitale)nieuwsbrieven niet. Hebben moeite met lezen of schrijven. Hebben zelf niet of nauwelijks scholing gehad. Hebben gezondheidsproblemen of financiële zorgen. Of krijgen tegenstrijdige adviezen over opvoeding en meertaligheid.

...maar zijn vaak onzeker en voelen zich machteloos

Logisch dat ze onzeker zijn en zich terug trekken. Onbedoeld versterken wij die onzekerheid nu alleen maar. Door ouders er steeds mee te confronteren dat ze basisvaardigheden onvoldoende beheersen. Door ze steeds bij het consultatiebureau en oudergesprekken te vertellen wat ze moeten doen én hoe. En te benadrukken wat ze niet goed doen. Door jonge kinderen al huiswerk mee te geven en van ouders te verwachten dat ze daarmee helpen. Kortom: door veel dingen van ze te vragen die ze niet goed snappen, niet kunnen of waarvoor ze zich niet capabel voelen. Een onzekere ouder wordt alleen maar meer onzeker.

¹ Prins, D., Wineke, D., van Rooijen, K. (2013) *Ouderbetrokkenheid in het onderwijs*

Investeren in ouders: een enorm potentieel

In de praktijk zien wij dat deze onzichtbare onzekere ouders een enorm potentieel vertegenwoordigen. Zij hebben hun kinderen enorm veel te bieden. Maar ze zijn zich er niet bewust van en ook het (peuter)onderwijs lijkt dat onvoldoende te beseffen. De meeste scholen zien de praktische ondersteuning die een ouder kan bieden. Die kan zorgen dat kinderen genoeg eten, genoeg slapen, gebracht en gehaald worden en meehelpen met activiteiten.

Als je echt vanuit het kind denkt, is de ouder niet een bijzaak. De houding en het gedrag van deze ouder heeft meer invloed dan die van de leerkracht of andere professionals. De ouder is het belangrijkste rolmodel en is de grootste sleutel tot een succesvolle onderwijs- en maatschappelijke carrière.²

Ouders versterken in een educatief partnerschap: het kan én levert veel op

Wat is er nodig om deze ouder in zijn of haar kracht te zetten? Naast deze ouder gaan staan.

Interesse tonen en meedenken. Niet praten over ouders en over hoe we ze bij school moeten betrekken, maar samen met ze in gesprek gaan over de ontwikkeling van hun kind. Tijd nemen en aandacht geven. Hen vragen wat zij nodig hebben om hun kinderen thuis een positief leerklimate te bieden. Realistisch zijn in wat ze kunnen bieden.

Wij zien, dat als we hierin samenwerken en allemaal die ouder centraal stellen, ouders enorm opbloeien. En daarmee hun kinderen. Op deze manier samenwerken met ouders vraagt een tijdsinvestering van onderwijsprofessionals, maar die betaalt zich dubbel terug. Door educatief partnerschap met ouders worden kinderen ook thuis gestimuleerd en verbeteren leerprestaties. Wij zien dat potentieel dagelijks. Ook worden onze bevindingen in de praktijk, ondersteund door wetenschappelijk onderzoek.³

De kwetsbare ouder staat steeds meer onder druk

Het is zo pijnlijk om te zien dat wij in Nederland, waar iedere politieke partij onderwijs noemt als belangrijke pijler van onze samenleving, dit potentieel laten liggen. Op dit moment is er geen landelijke visie of beleid waarin we de ouder versterken. Sterker nog, we voeren de druk op de ouders steeds meer op. Door de nadruk te leggen op het feit dat ouders basisvaardigheden niet goed beheersen. Door via digitale kanalen te communiceren die ze niet kennen. En door steeds vaker van ze te verwachten dat ze, ook jonge kinderen, thuis ondersteunen bij het maken van huiswerk.

Scholen focussen zich op taal, rekenen en cito-scores

Ook speelt mee dat scholen steeds minder ruimte ervaren. Van alle kanten wordt van hen verwacht dat ze beter presteren. Nog meer inzetten op taal en rekenen. Scholen staan onder druk en moeten prioriteiten stellen. Dan kiezen zij voor de meest noodzakelijke onderdelen, de onderdelen waarop ze worden afgerekend. Om de druk naar basisscholen en peutercentra te verlagen zijn de criteria van de onderwijsinspectie onlangs aangepast. Helaas zijn daar de criteria over ouderbetrokkenheid grotendeels uit gehaald.

² Mesman, J. (2016) *Socioeconomic status and parenting in ethnic minority families*

³ Menheere, A. & Hooge E. (2010) *Ouderbetrokkenheid in het onderwijs, literatuurstudie*

Hierdoor geven we scholen niet meer actief de opdracht om met ouders een educatief partnerschap aan te gaan. Wij zijn bang dat scholen en peutercentra, die zoveel druk ervaren en beperkte middelen hebben, dit nog minder tot prioriteit maken.

We leiden leerkrachten op die zich vooral richten op het kind in de klas

Op opleidingen voor onderwijsprofessionals, zoals PABO's, is ook door een focus op basisvaardigheden zoals taal en rekenen, nog steeds bijna geen aandacht voor educatief partnerschap. We leiden leerkrachten op die zich focussen op het geven van goede lessen, het monitoren van de ontwikkeling van kinderen en het ondersteunen van kinderen. Deze leerkrachten zien het partnerschap met ouders niet als een kerntaak. Zij ervaren betrokkenheid van ouders vaak eerder als een extra last, dan als een kans.

Het hoeft niet veel te kosten, door te benutten wat er is

Er zijn geen grote budgetten nodig, maar een andere houding. Van toezichthouders, politici, beleidsmakers, bestuurders en professionals.

Er is heel veel kennis in Nederland die we kunnen gebruiken. Een groot aantal bewezen effectieve interventies hebben laten zien dat ze het (voorschoolse) onderwijs kunnen ondersteunen in het vormgeven van dit educatief partnerschap. Ook kunnen zij ondersteunen in het mobiliseren van vrijwilligers die hierin ondersteunen. Als we dit goed inzetten dan kunnen wij met relatief weinig middelen veel meer bereiken, samen met betrokken ouders.

Samen mét ouders kunnen we voor kinderen het verschil maken

Daarom pleiten wij voor een landelijke visie en beleid gericht op educatief partnerschap. Al vanaf de start. Als professionals zorgen wij, samen met vrijwilligers, dat wij de ouder versterken en ondersteunen. Door te vragen wat de ouder nodig heeft en samen te kijken hoe we kunnen helpen. Juist die ouders waarbij het niet vanzelf gaat en waarvan de kinderen moeilijk meekomen. Daarmee kunnen we kinderen enorm laten groeien. En pedagogisch medewerkers en leerkrachten juist ondersteunen in hun taak, in plaats van belasten. Samen kunnen we kinderen laten groeien.

De zorgen, ideeën en aanbevelingen in bovenstaande tekst zijn samengesteld door landelijke en lokale organisaties die dagelijks werken met peutercentra, basisscholen, ouders en kinderen aan het vergroten van kansen van kinderen:

Actief Ouderschap, Alsare ontwikkeling en advies, Bereslim, De Katrol, De VoorleesExpress, JES Rijnland, Kenniscentrum Verteltassen, Nederlands Jeugdinstituut (Stapprogramma's en VVE Thuis), School's cool Nederland, Stichting Taalvorming, Stichting Voorlezen, Taal begint thuis, Taal Doet Meer en Vinci Toponderwijs.

Maart 2017

De VoorleesExpress
Mevrouw A. Heinsbroek
Postbus 16228
2500 BE DEN HAAG

Kenmerk: 201700179

Den Haag, 3 april 2017

Geachte mevrouw Heinsbroek,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. E. I. Schippers

201700186

Aan
Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. de (in)formateur
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

[vul hier de eigen woonplaats in], 22 maart 2017

Betreft: aanbeveling voor een minister van Voedsel en Landschap

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij pleit ik voor een minister van Voedsel en Landschap.

Waarom een minister van Voedsel en Landschap?

Voedsel, gezondheid, landschap, leefbaarheid en economie raakt ons allemaal. Boeren en tuinders dragen daar dagelijks aan bij. Daarom vind ik dat er een minister van Voedsel en Landschap moet komen. In mijn beleving kan deze minister alleen succesvol zijn als hij of zij kan leunen op agrarische ervaring en boerenverstand.

Nederlandse boeren en tuinders zorgen met veel passie voor smaakvol, kwalitatief hoogwaardig, betaalbaar en veilig voedsel. Als vanzelfsprekend liggen de supermarkten dagelijks vol met onze producten. Daarnaast is een andere belangrijke tak van mijn onderneming het landschapsbeheer. Dit geldt niet alleen voor mij, maar ook voor mijn duizenden collega's.

Realiseert u zich dat tien procent van de beroepsbevolking bij een agrarisch (gelieerd) bedrijf werkt? Dat zo'n veertig procent van alle duurzaam opgewekte energie, zoals wind- en zonne-energie, in Nederland (gedeeltelijk) afkomstig is van een boerenerf of kas? De agrarische sector is wereldwijd koploper in innovaties zoals precisielandbouw.

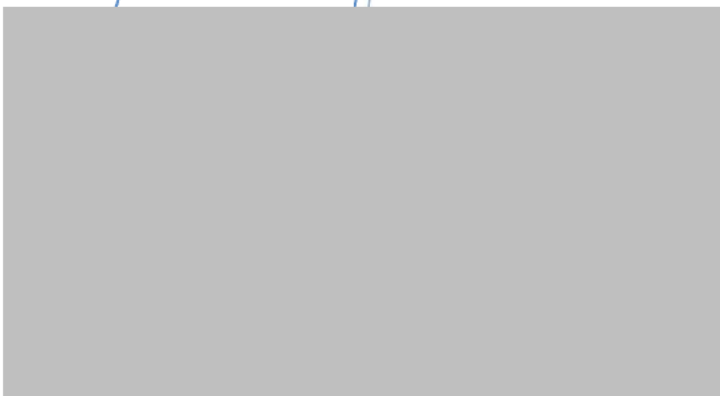
Waar moet de minister mee aan de slag?

Wat mij betreft begint de minister met het uitdragen van het vakmanschap en de liefde voor onze producten die ik en mijn vele collega's hebben. Met trots zou hij of zij in binnen- en buitenland ook onze kracht als kennispartner onder de aandacht kunnen brengen. Verder zou een minister zich maximaal kunnen inspinnen voor een betere positie van boeren en tuinders tegenover de grote inkooporganisaties. Betrokkenheid tonen bij de sector spreekt voor zich.

Ik kom graag mijn wens voor een minister van Voedsel en Landschap toelichten in Den Haag.

Met vriendelijke groet,

i D

Kenmerk: 201700181

Den Haag, 3 april 2017

Geachte heer

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. E. I. Schippers

201700182

Aan Tweede Kamer der Staten-Generaal T.a.v. de (in)formateur Postbus 20018 2500 EA Den Haag

Horst, 22 maart 2017

Betreft: aanbeveling voor een minister van Voedsel en Landschap

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij pleit ik voor een minister van Voedsel en Landschap.

Waarom een minister van Voedsel en Landschap? Voedsel, gezondheid, landschap, leefbaarheid en economie raakt ons allemaal. Boeren en tuinders dragen daar dagelijks aan bij. Nederlandse boeren en tuinders zorgen met veel passie voor smaakvol, kwalitatief hoogwaardig, betaalbaar en veilig voedsel. Als vanzelfsprekend liggen de supermarkten dagelijks vol met onze producten. Daarnaast is een ander belangrijk onderdeel van mijn onderneming het landschapsbeheer. Dit geldt niet alleen voor mij, maar ook voor mijn duizenden collega's.

Realiseert u zich dat tien procent van de beroepsbevolking bij een agrarisch (gelieerd) bedrijf werkt? Dat zo'n veertig procent van alle duurzaam opgewekte energie, zoals wind- en zonne-energie, in Nederland (gedeeltelijk) afkomstig is van een boerenerf of kas? De agrarische sector is wereldwijd koploper in innovaties zoals precisielandbouw.

Waar moet de minister mee aan de slag? Wat mij betreft begint de minister met het uitdragen van het vakmanschap, de kennis en de liefde voor onze producten die ik en mijn vele collega's hebben. In binnen- én buitenland. Met trots zou hij of zij in binnen- en buitenland ook onze kracht als kennispartner onder de aandacht kunnen brengen. Verder zou een minister zich maximaal kunnen inspannen voor een betere positie van boeren en tuinders tegenover de grote inkooporganisaties. Betrokkenheid tonen bij de sector spreekt voor zich.

Ik hoop dat ik u met deze aanbevelingsbrief heb kunnen overtuigen van het belang van een minister voor Voedsel en Landschap. In mijn beleving kan deze minister alleen succesvol zijn als hij of zij kan leunen op agrarische ervaring en boerenverstand.

Ik kom graag mijn wens voor een minister van Voedsel en Landschap toelichten in Den Haag.

Met vriendelijke groet,

[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]

Kenmerk: 201700183

Den Haag, 3 april 2017

Geachte heer [Redacted]

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. E.V. Schippers

2017-00184

Aan
Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. de (in)formateur
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Roelofarendsveen, 30 maart 2017

Betreft: aanbeveling voor een minister van Voedsel en Landschap

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij pleit ik voor een minister van Voedsel en Landschap.

Waarom een minister van Voedsel en Landschap?

Voedsel, gezondheid, landschap, leefbaarheid en economie raakt ons allemaal. Boeren en tuinders dragen daar dagelijks aan bij.

Nederlandse boeren en tuinders zorgen met veel passie voor smaakvol, kwalitatief hoogwaardig, betaalbaar en veilig voedsel. Als vanzelfsprekend liggen de supermarkten dagelijks vol met onze producten. Daarnaast is een ander belangrijk onderdeel van mijn onderneming het landschapsbeheer. Dit geldt niet alleen voor mij, maar ook voor mijn duizenden collega's.

Realiseert u zich dat tien procent van de beroepsbevolking bij een agrarisch (gelieerd) bedrijf werkt? Dat zo'n veertig procent van alle duurzaam opgewekte energie, zoals wind- en zonne-energie, in Nederland (gedeeltelijk) afkomstig is van een boerenerf of kas? De agrarische sector is wereldwijd koploper in innovaties zoals precisielandbouw.

Waar moet de minister mee aan de slag?

Wat mij betreft begint de minister met het uitdragen van het vakmanschap, de kennis en de liefde voor onze producten die ik en mijn vele collega's hebben. In binnen- én buitenland. Met trots zou hij of zij in binnen- en buitenland ook onze kracht als kennispartner onder de aandacht kunnen brengen. Verder zou een minister zich maximaal kunnen inspanssen voor een betere positie van boeren en tuinders tegenover de grote inkooporganisaties. Betrokkenheid tonen bij de sector spreekt voor zich.

Ik hoop dat ik u met deze aanbevelingsbrief heb kunnen overtuigen van het belang van een minister voor Voedsel en Landschap. In mijn beleving kan deze minister alleen succesvol zijn als hij of zij kan leunen op agrarische ervaring en boerenverstand.

Ik kom graag mijn wens voor een minister van Voedsel en Landschap toelichten in Den Haag.

Met vriendelijke groet,

Kenmerk: 201700185

Den Haag, 3 april 2017

Geachte heer

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Dr. E. I. Schippers

201700186

Aan
Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. de (in)formateur
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Roelofarendsveen, 30 maart 2017

Betreft: aanbeveling voor een minister van Voedsel en Landschap

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij pleit ik voor een minister van Voedsel en Landschap.

Waarom een minister van Voedsel en Landschap?

Voedsel, gezondheid, landschap, leefbaarheid en economie raakt ons allemaal. Boeren en tuinders dragen daar dagelijks aan bij.

Nederlandse boeren en tuinders zorgen met veel passie voor smaakvol, kwalitatief hoogwaardig, betaalbaar en veilig voedsel. Als vanzelfsprekend liggen de supermarkten dagelijks vol met onze producten. Daarnaast is een ander belangrijk onderdeel van mijn onderneming het landschapsbeheer. Dit geldt niet alleen voor mij, maar ook voor mijn duizenden collega's.

Realiseert u zich dat tien procent van de beroepsbevolking bij een agrarisch (gelieerd) bedrijf werkt? Dat zo'n veertig procent van alle duurzaam opgewekte energie, zoals wind- en zonne-energie, in Nederland (gedeeltelijk) afkomstig is van een boerenerf of kas? De agrarische sector is wereldwijd koploper in innovaties zoals precisielandbouw.

Waar moet de minister mee aan de slag?

Wat mij betreft begint de minister met het uitdragen van het vakmanschap, de kennis en de liefde voor onze producten die ik en mijn vele collega's hebben. In binnen- én buitenland. Met trots zou hij of zij in binnen- en buitenland ook onze kracht als kennispartner onder de aandacht kunnen brengen. Verder zou een minister zich maximaal kunnen inspannen voor een betere positie van boeren en tuinders tegenover de grote inkooporganisaties. Betrokkenheid tonen bij de sector spreekt voor zich.

Ik hoop dat ik u met deze aanbevelingsbrief heb kunnen overtuigen van het belang van een minister voor Voedsel en Landschap. In mijn beleving kan deze minister alleen succesvol zijn als hij of zij kan leunen op agrarische ervaring en boerenverstand.

Ik kom graag mijn wens voor een minister van Voedsel en Landschap toelichten in Den Haag.

Met vriendelijke groet,

1

Kenmerk: 201700187

Den Haag, 3 april 2017

Geachte heer ,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. W.T. Schippers

20170488

Aan
Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. de (in)formateur
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Horst, 28 maart 2017

Betreft: aanbeveling voor een minister van Voedsel en Landschap

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij pleit ik voor een minister van Voedsel en Landschap.

Waarom een minister van Voedsel en Landschap?

Voedsel, gezondheid, landschap, leefbaarheid en economie raakt ons allemaal. Boeren en tuinders dragen daar dagelijks aan bij.

Nederlandse boeren en tuinders zorgen met veel passie voor smaakvol, kwalitatief hoogwaardig, betaalbaar en veilig voedsel. Als vanzelfsprekend liggen de supermarkten dagelijks vol met onze producten. Daarnaast is een ander belangrijk onderdeel van mijn onderneming het landschapsbeheer. Dit geldt niet alleen voor mij, maar ook voor mijn duizenden collega's.

Realiseert u zich dat tien procent van de beroepsbevolking bij een agrarisch (gelieerd) bedrijf werkt? Dat zo'n veertig procent van alle duurzaam opgewekte energie, zoals wind- en zonne-energie, in Nederland (gedeeltelijk) afkomstig is van een boerenerf of kas? De agrarische sector is wereldwijd koploper in innovaties zoals precisielandbouw.

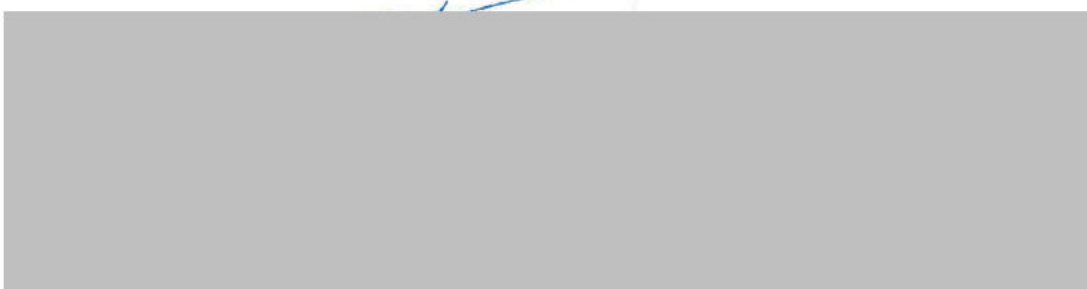
Waar moet de minister mee aan de slag?

Wat mij betreft begint de minister met het uitdragen van het vakmanschap, de kennis en de liefde voor onze producten die ik en mijn vele collega's hebben. In binnen- én buitenland. Met trots zou hij of zij in binnen- en buitenland ook onze kracht als kennispartner onder de aandacht kunnen brengen. Verder zou een minister zich maximaal kunnen inspannen voor een betere positie van boeren en tuinders tegenover de grote inkooporganisaties. Betrokkenheid tonen bij de sector spreekt voor zich.

Ik hoop dat ik u met deze aanbevelingsbrief heb kunnen overtuigen van het belang van een minister voor Voedsel en Landschap. In mijn beleving kan deze minister alleen succesvol zijn als hij of zij kan leunen op agrarische ervaring en boerenverstand.

Ik kom graag mijn wens voor een minister van Voedsel en Landschap toelichten in Den Haag.

Met vriendelijke groet,

Kenmerk: 201700189

Den Haag, 3 april 2017

Geachte mevrouw
Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik een grote hoeveelheid brieven, nota's en verzoeken.

Ik vertrouw erop dat u zult begrijpen dat het voor mij niet mogelijk is om daarop inhoudelijk te reageren.

Hoogachtend,

Drs. F.I. Schippers

201700190

Heden zijn mevrouw E.I. Schippers en de Voorzitter het volgende overeengekomen.

Mevrouw Schippers aanvaardt het verzoek om als 'verkenner' op te treden, ter voorbereiding van het Kamerdebat voorzien op 23 maart a.s. over de verkiezingsuitslag en de aanwijzing van (in)formateur(s) en om over haar bevindingen op woensdag 22 maart a.s. rapport uit te brengen aan de Voorzitter.

Verslaglegging

Er zullen analytische verslagen worden opgesteld van de gesprekken die worden gevoerd. Deze zullen als bijlagen worden toegevoegd aan het openbaar te maken rapport.

Uitvoering werkzaamheden en ondersteuning

- De werkzaamheden worden verricht in het gebouw van de Tweede Kamer.
- Inhoudelijke ondersteuning wordt per direct geleverd door een vanuit het ministerie van AZ bij de Kamer gedetacheerde staf.
- Kantoorruimtes zijn per direct beschikbaar, exclusief voor verkenner en staf.
- Facilitaire ondersteuning is ook direct, zowel vanuit Kamerorganisatie zelf als vanuit ministerie van AZ, beschikbaar.

Informatiepositie Kamer

- De Kamer wordt steeds als eerste geïnformeerd over hetgeen naar buiten wordt gebracht. Dit betekent dat over alle openbare mededelingen e.d. eerst overlegd zal worden met de Voorzitter, die moet kunnen beoordelen of en hoe de Kamer geïnformeerd moet worden.
- De aanbieding van het rapport op woensdag 22 maart aan de Voorzitter wordt vanuit de Kamer begeleid. Het rapport wordt door de Voorzitter naar alle leden gezonden en openbaar gemaakt.

Den Haag, 16 maart 2017

Mevrouw E.I. Schippers,

De Voorzitter,
Khadija Arita

201700191

Tweede Kamer
DER STATEN-GENERAAL

KABINETSFORMATIE 2017

Den Haag, 28 maart 2017

Geachte mevrouw Schippers,

De Tweede Kamer heeft vandaag gedebatteerd over de verkiezingsuitslag. Daarbij konden wij beschikken over het verslag van uw bevindingen als verkenner, dat u op 27 maart jl. aan mij heeft overhandigd. Ik wil u daar, namens de Kamer, nogmaals hartelijk voor bedanken, evenals voor uw bereidheid om het debat bij te wonen en vragen uit de Kamer te beantwoorden.

De Tweede Kamer neemt uw advies als verkenner over en wijst u derhalve aan tot informateur, door de daartoe strekkende motie aan te nemen. Die motie heb ik bijgevoegd.

De Kamer verzoekt u te onderzoeken of een stabiel kabinet gevormd zou kunnen worden uit vertegenwoordigers van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD), het Christen Democratisch Appèl (CDA), de Democraten '66 (D66) en Groen Links (GL).

Zijne Majesteit de Koning heb ik reeds van dit besluit van de Kamer op de hoogte gebracht.

Ik wens u veel succes met uw werkzaamheden. De Kamer ziet uw rapportage of tussenrapportage met veel belangstelling tegemoet.

Hoogachtend,

Khadija Arib,
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Vergaderjaar 2016-2017

34 700

Kabinetsformatie 2017

Nr. 5

GEWIJZIGDE MOTIE VAN HET LID MARK RUTTE C.S.

Ter vervanging van die gedrukt onder nr. 2

Voorgesteld 28 maart 2017

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

kennisgenomen hebbende van het verslag van verkenner mevrouw E.I. Schippers en het daarin opgenomen advies met betrekking tot de kabinetsformatie, inclusief de benoeming van mw. Schippers tot informateur,

neemt de inhoud van dit advies over,

spreekt tevens uit dat de Voorzitter en de Koning met een zekere regelmaat worden geïnformeerd over de voortgang van de gesprekken met betrekking tot de informatie,

spreekt voorts uit dat er met de informateur afspraken gemaakt worden over de communicatie met betrekking tot de informatie,

en gaat over tot de orde van de dag.

Mark Rutte
Van Haersma Buma
Pechtold
Klaver

Heden zijn mevrouw E.I. Schippers en de Voorzitter het volgende overeengekomen.

Mevrouw Schippers aanvaardt het verzoek om als 'verkenner' op te treden, ter voorbereiding van het Kamerdebat voorzien op 23 maart a.s. over de verkiezingsuitslag en de aanwijzing van (in)formateur(s) en om over haar bevindingen op woensdag 22 maart a.s. rapport uit te brengen aan de Voorzitter.

Verslaglegging

Er zullen analytische verslagen worden opgesteld van de gesprekken die worden gevoerd. Deze zullen als bijlagen worden toegevoegd aan het openbaar te maken rapport.

Uitvoering werkzaamheden en ondersteuning

- De werkzaamheden worden verricht in het gebouw van de Tweede Kamer.
- Inhoudelijke ondersteuning wordt per direct geleverd door een vanuit het ministerie van AZ bij de Kamer gedetacheerde staf.
- Kantoorruimtes zijn per direct beschikbaar, exclusief voor verkenner en staf.
- Facilitaire ondersteuning is ook direct, zowel vanuit Kamerorganisatie zelf als vanuit ministerie van AZ, beschikbaar.

Informatiepositie Kamer

- De Kamer wordt steeds als eerste geïnformeerd over hetgeen naar buiten wordt gebracht. Dit betekent dat over alle openbare mededelingen e.d. eerst overlegd zal worden met de Voorzitter, die moet kunnen beoordelen of en hoe de Kamer geïnformeerd moet worden.
- De aanbieding van het rapport op woensdag 22 maart aan de Voorzitter wordt vanuit de Kamer begeleid. Het rapport wordt door de Voorzitter naar alle leden gezonden en openbaar gemaakt.

Den Haag, 16 maart 2017

Mevrouw E.I. Schippers,

De Voorzitter,
Khadija Arit

201700192

Brief secretarissen-generaal

Punten relevant voor regeerakkoord:

1. Formuleer zoveel mogelijk in doelen en niet in instrumenten
2. Laat complexe voornemens tijdens onderhandelingen toetsen op uitvoerbaarheid
3. Zo min mogelijk grote reorganisaties van rijksdienst (vreet energie en ideale plaatje bestaat niet)
4. Geef komende jaren steun aan voornemens SG's om rijksdienst flexibeler te maken in arbeidsvoorwaarden (vergt ook ruimte voor reële loonruimte)
5. Geef uitvoering ruimte om het goede te doen ipv te fixeren op gelijke uitvoering van de regels voor iedereen (kwestie van regels en mentaliteit)
6. Investeer in vormen van persoonlijke dienstverlening voor burgers/bedrijven die niet uit de voeten kunnen met het huidige gedigitaliseerde en gestandaardiseerde aanbod van onze uitvoeringsorganisaties.
7. Investeer in een digitale agenda voor de overheid.
8. Geef opdracht een nieuwe balans te zoeken in openheid: meer actieve openbaarheid vanuit de overheid, maar ook erkenning dat vertrouwelijkheid in bepaalde situaties functioneel is.
9. Indien gekozen wordt voor een taakstelling:
 - kies bewust welke delen worden uitgezonderd en pas daar dan ook de opbrengst op aan;
 - realiseer je dat taakstelling leidt tot meer efficiency in de uitvoering dus niet kan samen gaan met de ambities onder 5 en 6 (wat wij een gemiste kans zouden vinden);
 - laat ruimte bij de uitvoering van een taakstelling; geen bureaucratische regels voor de wijze van invulling er van.

> Retouradres Postbus 20001 2500 EA Den Haag

p/a: Tweede Kamer der Staten-Generaal
Ter attentie van de informateur, mw. drs. E.I. Schippers
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Overleg van
Secretarissen-Generaal**

Binnenhof 19
2513 AA Den Haag
Postbus 20001
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

M. van Rossum
secretaris

T 070 356 4352
F 070 356 4174
m.vanrossum@minaz.nl

Datum 28 maart 2017

Onze referentie
3931240

Geachte informateur,

In deze brief delen wij, de secretarissen-generaal, onze visie op de rijksoverheid met u en doen we voorstellen om de rijksoverheid in dienst van de samenleving en de politiek haar taken nog beter te laten uitvoeren.

We leven in bewogen tijden. Terwijl de economie herstelt, zorgen de nasleep van de financiële crisis en volatiliteit van financiële markten internationaal voor onzekerheid. De geopolitieke situatie, waar bijvoorbeeld de vluchtelingenproblematiek mee samenhangt, stelt de internationale gemeenschap op de proef. Traditionele steunpilaren, zoals de EU en de Trans-Atlantische relatie, staan onder druk. Terroristische dreiging zorgt voor gevoelens van angst en onveiligheid. Tegelijkertijd moeten we voor de maatschappelijke vraagstukken waar Nederland voor staat, steeds meer internationaal naar oplossingen zoeken. Terwijl macro-economische cijfers verbeteren, ziet lang niet iedereen dit terug in zijn of haar eigen leefwereld. Deze ontwikkelingen vertalen zich bij velen naar een gevoel van onbehagen, dat ervoor zorgt dat de geloofwaardigheid van het openbaar bestuur en de politiek onder druk staat.

Ondertussen staat ons land er op veel terreinen goed voor. Onder meer op aspecten als, onderwijs, innovatie, zorg, veiligheid en leefbaarheid staat Nederland hoog op internationale ranglijsten. Het vasthouden en verbeteren van dat niveau vraagt van het openbaar bestuur een voortdurende inspanning. De (rijks)overheid zal ook steeds weer geconfronteerd worden met onverwachte en soms ingrijpende ontwikkelingen, die om een snel en adequaat antwoord vragen. Daarbij merken we dat het klassieke instrumentarium en de manier van werken van de overheid niet altijd meer volstaat om tegemoet te komen aan de verwachtingen van burgers en bedrijven.

Om de doelen uit het regeerakkoord te verwezenlijken, is excellente uitvoering en dienstverlening door de (rijks)overheid een voorwaarde. De ervaring leert dat de uitvoering van beleid en het toezicht daarop vaak kwetsbaar is.

Wij vragen u samen met ons te investeren in een kwalitatief nog betere overheid, die adequaat en wendbaar kan reageren op onvoorziene omstandigheden. Het succes of falen van ons gezamenlijke optreden hangt af van drie factoren:

1 Een wendbare en innovatieve overheid.

Wij adviseren u om in het regeerakkoord vooral doelen vast te leggen en ruimte te behouden om vervolgens gezamenlijk te kijken met welke instrumenten we die doelen zo effectief mogelijk bereiken. Om u hierin bij te staan, bieden we u aan om tijdens de formatie een scan te doen op de haalbaarheid op uitvoering van voornemens uit het conceptregeerakkoord, naast de gebruikelijke budgettaire toets.

Om een wendbare en innovatieve overheid te kunnen zijn, is een vernieuwing in onze werkwijze vereist. Wij adviseren u bestaande overheidsstructuren zoveel mogelijk intact te laten, en een andere manier van samenwerken en innovatie binnen de rijksoverheid te steunen. Wij kijken hierbij nadrukkelijk naar samenwerking met en tussen de overheden ("samen besturen"), en zeker ook naar het initiatief, de energie en de kennis die breed in de samenleving aanwezig is. Investeer in de kwaliteit en de diversiteit van uw medewerkers, zodat we nu en in de toekomst voorbereid zijn op onze veranderende taak en rol. Hervorming van het personeelsbeleid, gericht op flexibiliteit en kwaliteit, moet ons inziens worden voortgezet. Naar mate de ambities op dit terrein hoger zijn, zal het overleg met de werknemersorganisaties in de collectieve sector meer arbeidsvoorwaardenruimte vergen.

2 Maatwerk in dienstverlening van de overheid.

Standaardisatie in onze dienstverlening heeft voor duidelijkheid en efficiency gezorgd. Maar standaardisatie kent ook grenzen. We lopen tegen deze grenzen aan in de uitvoering. Dat leidt tot ongewenste situaties voor de burger, bijvoorbeeld wanneer mensen van meerdere regelingen tegelijkertijd gebruik maken. We constateren ook dat we verschillende groepen in de samenleving inmiddels onvoldoende bereiken. We stellen voor om maatwerk mogelijk te maken voor mensen met complexe problematiek. Daarnaast adviseren wij u het mogelijk te maken in de uitvoering burgers meer bij te kunnen staan met persoonlijke dienstverlening. We moeten durven inzien dat, om goede resultaten te bereiken, ongelijke gevallen in gelijke mate ongelijk behandeld moeten worden. Stel het doel van de regel voorop, niet de gelijkvormige toepassing ervan.

Daarnaast vragen wij u digitalisering vooral te zien als een investering in onze dienstverlening en in een vitale economische en maatschappelijke infrastructuur, en niet in de eerste plaats als een instrument voor efficiencyverbetering in de bedrijfsvoering. We pleiten dan ook voor een stevige agenda op het gebied van digitalisering, met een deugdelijke financiering.

3 Een goede balans in openheid en verantwoording.

De maatschappij vraagt de overheid meer dan vroeger om zich te verantwoorden over zijn handelen, over de gemaakte keuzes en over de rechtmatigheid van de uitvoering. Dat is voor ons een gegeven. Wij doen graag voorstellen over een aanpak waarmee we meer openbaarheid en goede verantwoording bereiken, zonder dat dit tot ongewenste effecten leidt en waarbij de werklast die daarmee gepaard gaat, uitvoerbaar blijft.

**Overleg van
Secretarissen-Generaal**

Datum
28 maart 2017

Onze referentie
3931240

Tot slot, In de meeste verkiezingsprogramma's komen bezuinigingen op het overheidsapparaat voor. De afgelopen jaren hebben bij de rijksoverheid al grote ombuigingen plaatsgevonden. Daarnaast zijn er betere resultaten geboekt met substantieel minder middelen en is er veel efficiencywinst geboekt. Deze voorgeschiedenis heeft gevolgen voor de mate waarin nieuwe bezuinigingen nog verantwoord zijn. Het CPB zegt daarover dat een taakstelling van 1,5% de absolute bovengrens is en dat dit al zal leiden tot merkbaar kwaliteitsverlies en minder dienstverlening.

Als u kiest voor bezuinigingen op de overheid, dan vergt dat bewuste keuzes die moeilijk samen zullen gaan met eventuele ambities in het regeerakkoord gericht op verbetering van dienstverlening aan burgers en bedrijven, zoals wij bepleiten. Bij eventuele bezuinigingen op delen van de overheid, vragen wij u om ruimte voor de invulling ervan. Het vooraf vastleggen van bureaucratische regels aan bezuinigingstaakstellingen leidt tot ongewenste effecten en rigiditeit in onze organisatie.

In de bijlage bij deze brief treft u onze uitgewerkte toekomstvisie op de rijksoverheid. Wij zien uit naar onze samenwerking in de komende regeerperiode.

Namens de secretarissen-generaal,

Hoogachtend,

Dr. P.H.A.M. Huijts
Secretaris-generaal van het ministerie van Algemene Zaken
Voorzitter van het overleg van secretarissen-generaal

BIJLAGE bij brief van de secretarissen-generaal aan de kabinetsinformatEUR

Visie op de Rijksdienst

Doorontwikkeling van het openbaar bestuur vraagt de komende jaren meer ruimte en vertrouwen op alle niveaus. Ruimte voor burgers en organisaties om écht mee te doen. Ruimte voor professionals in de uitvoering om het goede te doen, ook als de regel anders zegt. Ruimte in de ambtelijke organisatie om permanent te leren en uit te proberen. En ruimte in het regeerakkoord door meer te formuleren in doelen dan in instrumenten. Zo kan de ambtelijke organisatie steeds opnieuw zoeken naar interventies die passen bij het door de politiek gestelde doel.

Ons streven is een wendbare, innovatieve overheid die middenin de samenleving staat. Een overheid die het bij elkaar brengen van mensen, het delen van kennis en het aanmoedigen van initiatieven als vanzelfsprekend onderdeel van haar manier van werken ziet. Een overheid met een passende dienstverlening voor iedereen, ook als dat vraagt om een extra inspanning.

Het vermogen om aan te passen en de kracht om te vernieuwen komt in de eerste plaats uit onze mensen. Grootschalige reorganisaties van de rijksdienst kosten veel geld en energie en leiden nooit tot een organisatie-indeling die perfect aansluit bij de complexe en veranderlijke vraagstukken waar de overheid voor staat. Wij willen daarom vooral investeren in een overheid waar betrokken, vakkundige en flexibel inzetbare mensen werken die snel kunnen inspelen op nieuwe opgaven. Wij pleiten daarom voor het door-ontwikkelen van de samenwerking in plaats van nieuwe grootschalige reorganisaties. Daarbij hoort een modern en ambitieus HRM-beleid voor onze mensen in beleid en uitvoering. Een samenleving die een integere, open en participerende overheid verwacht, vereist een herijking van processen op het gebied van verantwoording en transparantie. Ook hier zijn ruimte, vertrouwen en leiderschap onmisbaar. De afgelopen jaren zijn al veel stappen gezet om het functioneren van de rijksoverheid langs deze lijnen te verbeteren. Op die weg gaan we door. Zo werken we niet alleen aan beter beleid, maar ook aan het vergroten van vertrouwen van burgers en bedrijven in het openbaar bestuur.

Een wendbare, innovatieve en duurzame organisatie

In onze samenleving organiseren mensen zichzelf steeds vaker in wisselende verbanden en kijken ze voor de oplossing van maatschappelijke vraagstukken minder vanzelfsprekend naar de overheid. Hiermee veranderen de maatschappelijke en politieke eisen aan onze rol en werkwijze. Met de klassieke overheidsinstrumenten van bijvoorbeeld wetgeving, voorlichting of subsidie kunnen de doelstellingen van een kabinet vaak niet volledig worden behaald. We zullen daarom steeds moeten zoeken naar interventies die passen bij de uitdagingen die voorliggen. We moeten daarbij niet alleen een rechtmatige overheid zijn die verantwoording aflegt. Maar ook een overheid die steeds betere prestaties levert. Een overheid die niet op zichzelf staat, maar onderdeel is van een dynamisch maatschappelijk netwerk. En een overheid die ruimte biedt en zich steeds meer ontwikkelt naar een responsieve en participerende overheid. Een overheid die burgers en bedrijven ondersteunt bij maatschappelijke initiatieven, onderlinge samenwerking en gezamenlijke leerprocessen, gericht op realisatie van kabinetsdoelen. Door blokkades in de samenleving weg te nemen of disfunctionele

patronen te doorbreken. We moeten kijken naar de ruimte die regelingen bieden en die vervolgens benutten.

Daarnaast is nauwe samenwerking tussen alle overheden nodig: gemeenten, provincies, waterschappen en de rijksoverheid. Veel maatschappelijke opgaven zullen immers lokaal en regionaal en internationaal (bijvoorbeeld via de EU) moeten worden beantwoord. Van de ministeries vergt dit zoveel mogelijk doorgaan met het optreden als één rijksdienst, vanuit het concept van *gezamenlijk besturen*. Het afgelopen decennium is zeer veel bereikt in de samenwerking tussen ministeries. Daarnaast zullen we op tal van terreinen via internationale samenwerking resultaten moeten bereiken. Verdragen, maar vooral afspraken die in EU-verband worden gemaakt zijn een factor van belang voor de uitvoering van taken van het Rijk.

Regeerakkoord op doelniveau

Uitvoering van beleid is de achilleshiel van de overheid. Het omzetten van beleidsvoorstellen naar concrete uitvoering, blijkt vaak moeilijker dan vooraf werd voorzien. Enerzijds heeft dat te maken met de professionaliteit van het ambtelijk werk; u mag van ons verwachten dat wij er alles aan doen om de vaak complexe invoering van nieuw beleid in goede banen te leiden. Anderzijds worden traditioneel in onze regeerakkoorden veel afspraken gemaakt over concrete overheidsinterventies, via wetten of projecten. Dat is in het politieke proces logisch, maar bergt het risico in zich dat afspraken worden gemaakt die later bij de uitvoering problemen geven. Omdat de uitvoering van overheidstaken complex en kwetsbaar is, bieden we u dan ook aan om nog tijdens het formatieproces quick-scans op de haalbaarheid in de uitvoering van uw beleidsvoornemens te doen.

Een regeerakkoord dat opdrachten meer formuleert op doelniveau en ruimte laat aan de verantwoordelijk bewindspersonen om daar het beste instrument bij te zoeken, is beter uitvoerbaar en dus minder kwetsbaar. Wanneer bewindslieden een gezamenlijke opdracht hebben, zorgen wij ervoor dat deze wordt uitgevoerd zonder tijdrovende en kostbare reorganisaties. Werken in interdepartementale teams op prioritaire thema's wordt de standaard. Op basis van het regeerakkoord worden deze teams gevormd onder leiding van een SG waarbinnen beleid, communicatie en uitvoering samenwerken.

Digitalisering

De rol en werkwijze van de overheid verandert ook door digitalisering en informatisering. Deze digitale transformatie van de samenleving is ingrijpend (denk aan de mogelijkheden en risico's die zaken als big data, blockchain, zelfrijdende auto's, drones enovoorts met zich meebrengen) en ontwikkelt zich in een hoog tempo. De digitalisering van de samenleving is ook een noodzakelijk en integraal onderdeel van het denken over de publieke taken. Dat vraagt enerzijds meer kennis en bewustzijn van digitalisering bij het maken van beleid en in uitvoering en toezicht. Met oog voor risico's op het gebied van veiligheid en privacy. Maar het vergt anderzijds ook ruimte om nieuwe technologieën te beproeven, snel met en van alle betrokkenen te kunnen leren en andere samenwerkingsrelaties met private partijen aan te gaan. We pleiten dan ook voor een stevige agenda op het gebied van digitalisering, met een deugdelijke

financiering. Medio april 2017 publiceert de *studiegroep Informatiesamenleving en Overheid* hierover een samenhangend voorstel.

Innovatief werken

We willen onze denkracht en netwerken beter benutten, om oplossingen te vinden voor de uitdagingen van (over)morgen. Innovatief werken betekent dat we experimenteren in kleine stapjes, en bij succes schalen we op. We stoppen met datgene dat niet blijkt te werken. Om dit soort innovatie aan te jagen gaan we rijksbreed experimenteren met een nieuwe aanpak voor complexe problemen. Het SGO neemt op basis van doelen uit het regeerakkoord, het initiatief om een werkwijze te creëren waarin onconventioneel en grensoverschrijdend wordt samengewerkt aan de beste ideeën. Deze werkwijze noemen we het 'Strategielab'. We zien dit als een illustratie van onze overtuiging dat een wendbare organisatie blijvend zoekt naar en investeert in nieuwe interventies en instrumenten. Daarbij hanteren we als uitgangspunt dat er geëxperimenteerd kan worden en de meest kansrijke ideeën doorontwikkeld worden. Dat niet alle ideeën de eindstreep halen, zien we als logische ontwikkelkosten die passen bij een lerende organisatie. Daar is politiek ruimte voor nodig.

Onze mensen

Onze mensen zijn het belangrijkste kapitaal van de rijksoverheid: deskundige, betrokken, gedreven, integere en flexibele ambtenaren die werken voor Nederland. Internationaal onderzoek laat zien dat de kwaliteit van het openbaar bestuur en de ambtenaren in Nederland hoog is. Maar onze veranderende rol en de eisen die de samenleving stelt, vragen wel degelijk andere vaardigheden van onze mensen.

Daarom staat in een vernieuwd rijksbreed personeelsbeleid de ontwikkeling van onze mensen centraal. Wij willen daar de komende jaren gezamenlijk sterk op sturen. Onze medewerkers verdienen dat, omdat er ook veel van ze wordt gevraagd. Uitgangspunt daarbij is dat onze medewerkers in staat zijn om huidig en toekomstig werk uit te voeren. We zullen meer gebruik maken van het feit dat het Rijk een arbeidsmarkt op zich is. Deze markt vormt een geheel, waarbinnen uitdagingen en beschikbare menskracht nog beter op elkaar afgestemd kunnen worden, en waarin mensen zich kunnen ontplooiën en ontwikkelen.

Meer nog dan voorheen worden ambtenaren verbinders die partijen in de samenleving samenbrengen. Dat vraagt andere kwaliteiten. Daarnaast is en blijft het verdiepen en delen van kennis en expertise onontbeerlijk om een rol van betekenis te kunnen spelen. We zien gericht opleiden als een noodzaak, niet als een vrijblijvendheid. Voor de ontwikkeling van onze mensen kijken we niet alleen naar traditionele vormen van (bij)scholing. We maken mogelijk dat ze steeds meer tijdens hun werk ervaring op kunnen doen met complexe en grensoverschrijdende problemen en werkvormen. Daarbij zullen we ook de uitwisseling van medewerkers tussen rijk en uitvoerende organisaties in het veld stimuleren. Zo worden zij direct geconfronteerd met wat veranderingen voor hun werk betekenen en kunnen zij zich daar in de dagelijkse praktijk verder in bekwalen.

De Rijksoverheid zal flexibeler in moeten kunnen spelen op ontwikkelingen. De overheid gaat daarom wat ons betreft vaker, naast vaste contracten, in daarvoor geschikte situaties (bijvoorbeeld bij langlopende projecten) werken met meerjarige tijdelijke contracten. Dit betekent dat er meer variëteit komt in de arbeidsduur (3, 4 of 7 jaar). Daarnaast gaan we verder op het ingeslagen pad van normalisering van de rechtspositie van de ambtenaar. Wij adviseren u de huidige generieke maatregelen voor oudere werknemers te laten vervallen en de uitdiensttredingsleeftijd gelijk te laten vallen met de pensioenleeftijd. Om de huidige arbeidsvoorwaarden te moderniseren is overleg met de bonden nodig, onder andere over de niet-ontslaggarantie na afloop van een 'van werk naar werk'-periode. Dergelijke aanpassingen zijn niet te realiseren als er niet meer arbeidsvoorwaardenruimte beschikbaar komt dan de huidige systematiek toelaat. Deze zou geormerkt beschikbaar kunnen worden gesteld.

De samenstelling van het ambtenarenapparaat is te weinig divers en nog onvoldoende een afspiegeling van onze samenleving (bijvoorbeeld op bi-cultureel vlak). We streven naar diversiteit en inclusiviteit. De gemiddelde leeftijd van de ambtenaren is hoog in vergelijking met de private sector. Instroom, door- en uitstroom zijn beperkt. We willen jongeren de kans blijven bieden op een uitdagende carrière bij de overheid, én de kennis en ervaring van ouderen beter benutten. De Algemene Bestuursdienst (ABD) voor de hogere managementfuncties in de rijksoverheid, heeft een positieve bijdrage geleverd aan de beweging naar één rijksoverheid. Ook op andere niveaus willen we dat bereiken door van een vergelijkbare systematiek gebruik maken. Als de rijksoverheid op de aantrekkende arbeidsmarkt wil kunnen concurreren, is goed en aantrekkelijk werkgeverschap een absolute voorwaarde. Via de ABD-systematiek creëren we interdepartementale talentprogramma's van schaal 12 tot en met schaal 14, met meerdere disciplines/thema's zoals leidinggeven, politiek/bestuurlijk, internationaal, juridisch en financieel, maar ook voor top-experts.

Duurzaamheid

Op het terrein van duurzaamheid willen we ook als organisatie substantiële stappen zetten. We zetten in op energiebesparing, duurzaam inkopen en een klimaatneutrale bedrijfsvoering. Met innovatieve oplossingen, met als einddoel dat de rijksbedrijfsvoering klimaatneutraal werkt. Een maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering in brede zin is de norm, daarmee geeft het Rijk het goede voorbeeld aan anderen (bijvoorbeeld via het vastgoedbeheer en de inkoop).

Maatwerk in dienstverlening

In de dienstverlening streven we naar meer maatwerk voor eenieder met als uitgangspunt om 'ongelijke gevallen in gelijke mate ongelijk te behandelen'. Met een goed gemotiveerde uitleg zou de uitvoerder de ruimte moeten kunnen nemen die nodig is om te komen tot een passende oplossing, door bijvoorbeeld rechten en voorzieningen toe te kennen die passen bij de persoonlijke omstandigheden van de burger. We bestrijden willekeur liever niet via nieuwe regels, maar via professionele checks and balances (zoals beslissen in teams, professionalisering en intervisie). In situaties waarbij meerdere regelingen of organisaties betrokken zijn, is het van belang dat er een mandaat gegeven kan worden waardoor, ook bij

multiproblematiek, in de uitvoering de bedoeling van de regel(s) centraal blijft staan.

Levensgebeurtenissen

Maatwerk vraagt, naast meer handelingsruimte voor de professional, ook om een meer klantgerichte benadering. Om de dienstverlening voor een ieder verder te verbeteren, stellen wij voor de uitvoeringsorganisaties en gemeenten gezamenlijk 'levensgebeurtenissen' (zoals geboorte, studeren, ziekte, trouwen, een onderneming starten, scheiden, overlijden) hierin centraal te stellen. In plaats van af te wachten tot de burger om diensten vraagt, bieden de uitvoeringsorganisaties rond die levensgebeurtenissen proactief en integraal voorlichting en dienstverlening. Op die manier willen we ook de Nederlanders die in het buitenland woonachtig zijn beter van dienst zijn.

Voor ieder een passende benadering

Dienstverlening verloopt steeds meer via digitale wegen. De afgelopen jaren is door kostenbesparing de dienstverlening steeds efficiënter gemaakt, vaak gestandaardiseerd en grotendeels gedigitaliseerd. Daardoor zijn mensen op grotere afstand van de dienstverlener komen te staan. Dit is voor een grote groep burgers een gewenste en vanzelfsprekende ontwikkeling, maar voor een aanzienlijke kwetsbare groep vaak een probleem. Bij deze groep is er vaak sprake van een cumulatie van problemen, die ertoe leidt dat de reguliere digitale kanalen en standaardwerk geen passende oplossing bieden. Dit heeft naar onze mening mede bijgedragen aan onvrede bij burgers over de overheid. Mensen voelen zich in dergelijke gevallen niet gehoord. Om deze laatste groep te helpen, adviseren wij u uitvoeringsorganisaties en medeoverheden te vragen om hen via persoonlijke dienstverlening beter te bereiken en te bedienen. Dat vergt een investering, maar wij zijn ervan overtuigd dat op maatschappelijk niveau per saldo de baten hoger zijn dan de kosten.

Kwetsbaarheid ICT

Nieuw beleid met bijvoorbeeld grote uitvoeringsconsequenties, vraagt meestal om grote investeringen in ICT. Daarbij is een balans nodig tussen vernieuwing en onderhoud van systemen. Achterstallig onderhoud bedreigt op dit moment op veel terreinen in ernstige mate de continuïteit van de uitvoering. Digitalisering zien we nadrukkelijk als hulpmiddel, niet als efficiëncyslag. Het is voor ons een investering in de dienstverlening aan de burger en een investering in een vitale economische en maatschappelijke infrastructuur.

Het belang van uitvoerbare opdrachten voor de medeoverheden en de uitvoeringsorganisaties, in combinatie met een goede sturing en verantwoording over de prestaties, is de afgelopen periode weer scherp gebleken. Een uitvoering waarin de verantwoordelijkheden en rollen duidelijk zijn belegd, is van belang om politieke toezeggingen te kunnen doen die daadwerkelijk kunnen worden waargemaakt.

Een goede balans in openheid en verantwoording

Actieve openbaarheid

De maatschappij wil meer inzicht in het functioneren van de overheid. Vertrouwen moet worden verdiend. In de eerste plaats door goede resultaten te boeken. Maar ook door openheid te geven en verantwoording af te leggen over ons handelen. Dat is voor ons een gegeven. We streven naar actieve openbaarheid. De overheid zal ook zelf moeten nadenken over de wijze waarop dit uitgevoerd kan worden en welke gevolgen dit zal hebben voor werkprocessen en ICT.

Openheid over onze rol in een proces of hoe we tot een eindoordeel zijn gekomen, kan daarbij helpen. We moeten naar onze mening meer communiceren in dilemma's. Niet alleen over de oplossing die uiteindelijk is gekozen, maar juist ook over welke het niet zijn geworden en waarom. Dat voelt soms misschien ongemakkelijk, maar het draagt bij aan acceptatie en begrip. In ieder geval zullen we aan de voorkant van het (beleids)proces meer aandacht hebben voor transparantie en wijze van verantwoording. We denken dat het goed is als we investeren in kennisuitwisseling met het parlement door het op verzoek vaker organiseren van briefings of technische bijstand

Noodzaak om in vertrouwen te kunnen adviseren

De keerzijde van actievare transparantie, is de noodzaak tot een zekere mate van beslotenheid in het beleidsproces. Het is een kernkwaliteit van de Nederlandse overheid dat intern kritisch en open kan worden gediscussieerd, terwijl ambtenaren loyaal zijn aan de uiteindelijk door de bewindspersoon gemaakte keuzes. Een bewindspersoon kan alleen goed zijn of haar werk doen als hij de consequenties van te maken keuzes scherp krijgt voorgelegd. De bewindspersoon verdedigt vervolgens zijn eindoordeel, maar kan niet verantwoordelijk worden gehouden voor alle adviezen die hij/zij kreeg in aanloop daar naar toe. Laat staan voor de discussies die tussen ambtenaren hebben plaatsgevonden. Dat heeft niets met geheimzinnigheid te maken. Geen enkele organisatie kan functioneren als alle afwegingen en interne discussies steeds vatbaar zijn voor publiek of politiek debat. Ambtenaren moeten zich veilig weten om voor de interne discussie argumenten te wisselen en meningen te ventileren. Als die veiligheid verdwijnt, treedt zelfcensuur op, die de kwaliteit van de besluitvorming binnen de rijksdienst op termijn zal aantasten. In de WOB zal dit tot uitdrukking moeten komen, bijvoorbeeld in de vorm van categorale uitzondering van bepaalde documenten en communicatiemiddelen.

Interne compliance last

Veel incidenten in de uitvoering van overheidsbeleid hebben de laatste jaren geleid tot nieuwe interne regels. Zonder af te doen aan de ernst van de incidenten kan je je afvragen of daarmee altijd effectieve manieren van werken zijn geïntroduceerd die een beter resultaat opleveren. Om maximaal aandacht te kunnen geven aan onze primaire processen (beleid en uitvoering) zullen we ook kritisch kijken naar onze interne compliance-last. Deze willen we terugbrengen en effectiever organiseren. Daarbij hoort het uitgangspunt van 'high trust, high penalty'